

**Diàleg «Drets culturals i desenvolupament humà»
Barcelona, 23 a 27 d'agost de 2004**

INFORME FINAL

Barcelona, setembre de 2004

ÍNDEX

- 1. Informe final**
- 2. Descripció de les sessions**
- 3. Programa del Diàleg**
- 4. Llista de participants**

Diàleg «Drets culturals i desenvolupament humà» Barcelona, 23 a 27 d'agost de 2004

Introducció

El Diàleg internacional «Drets culturals i desenvolupament humà» es va plantejar com un esdeveniment mundial en el marc del Fòrum Barcelona 2004, amb la intenció d'atreure autoritats i experts dels temes esmentats. El seu objectiu principal era donar lloc a reflexions sobre la cultura i el desenvolupament en el segle XXI. Igual com el sector mediambiental i els seus activistes han estès les seves preocupacions sobre la qualitat de vida a segments més amplis de la població, les organitzacions impulsores consideren que la integració de cultura i mercat requereix la definició d'un nou marc compartit, amb inquietuds socials, ètiques i creatives, sobre la capacitat regeneradora de les cultures. Els drets culturals formen part fonamental dels drets humans i ja no es creu que siguin un tema d'interès exclusiu dels grups i llengües minoritaris, sinó que pertanyen a un marc més extens de comprensió cultural.

El Diàleg «Drets Culturals i Desenvolupament Humà» responia a dos tipus d'objectius. D'una banda, aspirava a conjuminar contribucions portades a terme en els últims 15 anys per redefinir l'apartat de drets culturals que conforma l'article 15 del Pacte Internacional de les Nacions Unides sobre Drets Econòmics, Socials i Culturals. Més específicament, se centrava en l'article 15.1(a), relatiu al «dret a participar en la vida cultural».

El segon objectiu del Diàleg, que guarda una estreta relació amb l'anterior, també entroncava amb una línia de treball de les Nacions Unides; en concret, la que elabora el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) mitjançant l'*Informe sobre desenvolupament humà*, que en la seva recent edició de 2004 es va centrar en la rellevància de la llibertat cultural per al desenvolupament humà. Molts dels esforços fets per la UNESCO i per altres organitzacions acadèmiques o governamentals també han intentat introduir indicadors culturals en la definició del desenvolupament humà.

La relació entre els dos objectius quedava garantida pel fet que advocar pels drets culturals sense mesuraments adequats que en verifiquin el compliment pot no donar resultats pràctics, mentre que debatre sobre indicadors sense una referència sòlida als drets culturals suposaria perdre la qualitat intercultural exigible per a un posicionament global en aquesta matèria.

Els principals objectius específics del Diàleg eren els següents:

- Debatre els elements clau del Dret a Participar en la Vida Cultural, dret definit en l'article 15 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals de les Nacions Unides.
- Identificar possibles indicadors per mesurar la contribució de la cultura al desenvolupament humà, que puguin ser útils tant a l'Índex de Desenvolupament Humà del PNUD com a altres processos de recerca i al disseny de polítiques.
- Desenvolupar un pla d'acció per a la recerca, la informació i l'acció en l'àmbit cultural com a element essencial per al desenvolupament, tot garantint la continuïtat dels temes abordats al llarg del Diàleg, i sumar-se a altres iniciatives civils, públiques i privades que situen la cultura en el centre de les estratègies de desenvolupament.

El Diàleg «Drets culturals i desenvolupament humà» va ser organitzat per la Fundació Interarts, l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI) i el Fòrum Barcelona 2004. Les tasques de secretaria tècnica i coordinació de continguts de l'esdeveniment van recaure en la Fundació Interarts. Més de 700 persones van participar en les sessions, on es van utilitzar quatre idiomes: català, castellà, francès i anglès. El Diàleg es va celebrar al Centre Internacional de Convencions de Barcelona, en el marc del Fòrum Universal de les Cultures – Barcelona 2004, un esdeveniment que va tenir lloc en aquesta ciutat entre el 9 de maig i el 26 de setembre de 2004.

El dilluns 23 d'agost es va celebrar una conferència preliminar annexa al Diàleg, titulada *Els espais multiculturals en la mundialització* i organitzada per l'Organització d'Estats Iberoamericans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (*Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación, la Ciencia y la Cultura*, OEI), l'Organització Internacional de la Francofonia (*Organisation Internationale de la Francophonie*, OIF), la Comunitat de Països de Llengua Portuguesa (*Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*, CPLP) i la Unió Llatina (UL). La trobada era la tercera en la línia de treball dels «Tres espais lingüístics», que reuneix organitzacions dels espais esmentats.

El Diàleg «Drets culturals i desenvolupament humà» va ser dedicat a la memòria d'Eduard Delgado i Clavera (1949-2004), fundador de la Fundació Interarts. Ell va ser l'inspirador del Diàleg, i la seva visió va servir perquè molts compreguessin la relació entre polítiques culturals i drets humans. Al llarg del Diàleg, diversos participants van destacar el fet que la pròpia vida d'Eduard Delgado va ser una prova de la seva creença en el diàleg cultural, la interacció i la cooperació cultural.

Treballs preparatoris

Abans de l'esdeveniment, les entitats organitzadores del Diàleg van dur a terme diverses activitats preparatòries amb l'objectiu d'assegurar que s'escoltarien totes les veus i que el Diàleg no seria un pas aïllat, sinó part d'un procés continu i a llarg termini.

En els mesos anteriors al Diàleg, les reunions d'experts i les consultes internacionals realitzades van servir per il·lustrar els elements clau que es debatrien a Barcelona. Les reunions regionals van contribuir al procés proporcionant informació i experiències d'experts locals i internacionals i permetent les consultes amb agents de la societat civil, a fi de construir el diàleg entre els diferents nivells del procés. Entre aquestes reunions hi ha la trobada d'experts sobre indicadors culturals (Barcelona, novembre de 2003), el seminari sobre indicadors culturals del desenvolupament humà a l'Àfrica (Maputo, març de 2004; coorganitzat amb la UNESCO, NEPAD/Unió Africana i l'Observatori de Polítiques Culturals a l'Àfrica, OCPA; l'agost de 2004 es va celebrar una reunió de seguiment d'aquest seminari), la conferència sobre diversitat cultural i drets culturals (São Paulo, abril de 2004; coorganitzada amb Arte sem Fronteiras) i la reunió d'experts sobre drets culturals (Amman, abril de 2004; la presidència d'honor de la qual va recaure en Sa Altesa Reial el Príncep Hassan de Jordània). Al final de cadascuna d'aquestes trobades es van elaborar extensos informes, que es van posar a la disposició dels participants del Diàleg.

D'altra banda, amb l'objectiu d'explorar les percepcions regionals sobre drets culturals i quins aspectes es consideraven prioritaris des de l'òptica de les persones, les organitzacions i les comunitats, i per identificar elements i eines per a la planificació de polítiques, el procés utilitza un qüestionari com a mitjà de treball. Aquest va ser distribuït a més de 4.500 persones i organitzacions identificades prèviament, de tots els continents. Proporciona una aproximació interessant a la qüestió i aspira a servir com a pont entre el món acadèmic i les realitats de les comunitats culturals. Els resultats de l'anàlisi preliminar van ser presentats per Annamari Laaksonen en el transcurs del Diàleg. La segona fase de la investigació tindrà inici després d'aquesta trobada.

Desenvolupament del Diàleg

Abast dels drets culturals i el desenvolupament humà

El Diàleg es va caracteritzar per la gran diversitat d'agents que van participar-hi i l'ampli ventall de temes a debat. Organitzacions intergovernamentals, artistes, organitzacions de drets humans, agències de desenvolupament, governs nacionals, acadèmics i investigadors van compartir quatre dies de debat i discussió constructiva. Això pot ser prova tant del creixent nombre d'entitats i sectors que fan referències a la cultura com de la capacitat del sector cultural per ampliar les seves mires. A més, el Diàleg va ser un intent d'unificar les realitats de la gestió cultural local i el treball social amb els debats internacionals en camps com els drets humans i la diversitat cultural, la qual cosa va fer que entre els llocs d'origen i els temes d'interès dels participants hi hagués una gran diversitat.

En el transcurs del Diàleg es va demanar que el sector cultural abordés els principals reptes als quals s'enfronta el desenvolupament humà avui dia: la pobresa, els conflictes o la democràcia, entre d'altres. Aquesta sol·licitud va formar part de la contribució d'Alfons Martinell en la sessió d'obertura, el dimarts 24 d'agost, mentre que —per tal de lluitar contra la discriminació i l'exclusió— tres dies més tard Jesús Martín Barbero reclamava una reinvençió de la democràcia per fer possible una qualitat de vida on la ciutadania es faci càrrec de les diferències. Amar Galla, a la sessió «Cultura i desenvolupament. Experiències i perspectives» va recordar que per a moltes comunitats la conservació cultural és cabdal i que els aspectes culturals són fonamentals per lluitar contra la pobresa, mentre que la sessió plenària titulada «Cultura i qualitat de vida: quins són els paràmetres?», del divendres 27, va presenciar una intervenció de Mércia Brito, que va descriure com les produccions de Nós do Cinema havien permès a les comunitats locals de Brasil fer escoltar les seves veus i ser més conscients dels efectes potencials de la participació cultural.

La mateixa noció de drets culturals, i la seva interdependència amb els altres drets humans, és en si mateixa una contribució a la relació entre el sector cultural i altres àmbits. Els participants de la sessió «Drets culturals en perspectiva», celebrada el dijous 26 d'agost, van aportar una gran diversitat de punts de vista sobre la relació entre els drets culturals i altres drets econòmics i socials com la salut o l'habitatge adequat, mentre que nombrosos ponents, com Sydney Bartley a la sessió «Cultura i qualitat de vida: quins són els paràmetres?» i els participants del taller sobre Polítiques culturals del dimarts 24, van apuntar la relació existent entre l'educació i la cultura i van reclamar que aquesta fos reconeguda en el disseny de polítiques i indicadors culturals. Els participants del taller sobre Minories (dijous 26) van subratllar la

rellevància dels drets a la terra i van recomanar la creació de polítiques culturals per a les comunitats culturals menys representades. Les aportacions de professionals d'àmbits com l'arquitectura, el disseny urbà i la immigració també van servir per destacar la necessitat de prendre en consideració els aspectes culturals en les polítiques relacionades amb el desenvolupament local.

Alguns dels punts de contacte entre els drets culturals i el desenvolupament humà s'han vist reforçats amb l'edició de 2004 de l'*Informe sobre desenvolupament humà* del PNUD. Això va quedar reflectit en la intervenció de Sakiko Fukuda-Parr, directora de l'Oficina de l'Informe sobre Desenvolupament Humà, en la sessió plenària inaugural del Diàleg, en la qual també es va fer una crida perquè les institucions nacionals tinguin en compte les creixents pautes de multiculturalitat. L'informe va ser també objecte d'anàlisi en un dels tallers celebrats el dimarts 24, on diversos participants —Azza Karam, Agustí Colomines, Alioune Sall, Joy Moncrieffe i Juan Enrique Vega— van debatre els requisits necessaris perquè els sistemes polítics prenguin en consideració la diversitat cultural interna en els seus mecanismes institucionals.

Amb la inclusió de la llibertat cultural en la noció de desenvolupament humà s'estableixen també relacions clares amb les altres dimensions del desenvolupament; així, és necessari que els operadors culturals siguin conscients dels reptes del desenvolupament econòmic, social i polític i s'hi comprometin. Durant la seva intervenció en la jornada de cloenda, Alioune Sall va establir estrets vincles entre la diversitat cultural i les transformacions en les esferes política i econòmica, i va destacar el pluralisme polític, la lluita contra la pobresa i l'accés al mercat entre les qüestions que calia abordar necessàriament per tal de garantir les identitats culturals i la diversitat cultural.

Aportar recursos perquè les persones i les comunitats culturals puguin fer-se càrrec del seu propi desenvolupament es va convertir en un dels temes recurrents del Diàleg. Molts ponents van destacar la pluralitat del context i van reclamar accions comunes. El 27 d'agost, en la sessió «Cultura i qualitat de vida: quins són els paràmetres?», Jesús Martín Barbero va suggerir una nova cooperació internacional, com a nova institucionalitat que potenciï la capacitat de produir i crear cultura a partir del medi social; Liu Thai Ker va recordar els problemes de les identitats neutralitzades en les societats multiculturals; Alioune Sall va reclamar capacitació perquè les persones puguin administrar el seu futur i generar i gestionar el coneixement per no oblidar la memòria; Mércia Brito va parlar de desenvolupar sensibilitats cap a d'altres; i Sydney Bartley, combinant referències culturals de diversos continents, va demostrar que les identitats no són estàtiques i que la multiculturalitat no és una opció sinó un fet que existeix en cada persona.

Tant en el procés preliminar com en la mateixa estructura del Diàleg es va intentar incorporar un ampli ventall de perspectives regionals. En les sessions plenàries es van incloure punts de vista de diverses regions, com va demostrar la sessió «Cultura i

desenvolupament. Experiències i perspectives», que va agrupar presentacions de ponents del Japó, Moçambic, Noruega, Botswana i Austràlia. Masayuki Sasaki es va centrar en la funció de les indústries creatives en els processos de regeneració urbana i va reclamar una més gran participació ciutadana en la creativitat. Lupwishi Mbuyamba va recordar que l'èxit d'una societat depèn de la força de la seva cultura, de manera que tota política de desenvolupament ha d'imposar el valor de la cultura. També va analitzar qüestions relatives a l'observació de les polítiques culturals, i va suggerir una sèrie de premisses a partir de les quals establir observatoris de polítiques culturals: la llibertat cultural com a element del desenvolupament humà, i indicadors culturals que es relacionin amb les necessitats i aspiracions fonamentals de les comunitats i s'integrin en les grans estratègies de desenvolupament. Johan Galtung va destacar la rellevància del diàleg i l'aprenentatge mutu, mentre que Alinah Segobye va reclamar que s'integri una aproximació cultural en les estratègies contra el VIH-SIDA. Finalment, Amar Galla va apuntar la necessitat d'integrar la preservació cultural i el desenvolupament comunitari i va assenyalar la importància que les comunitats participin activament i controlin les estratègies de lluita contra la pobresa.

Grans qüestions

Les quatre jornades del Diàleg aspiraven a clarificar debats actuals sobre qüestions com ara els drets culturals, el desenvolupament humà i els indicadors per mesurar la contribució de la cultura al desenvolupament. La relació entre aquestes qüestions fou objecte d'exploració tant en les sessions plenàries com en tallers, a més de l'atenció que es va prestar específicament a cadascun dels grans temes al llarg de l'esdeveniment.

- **Drets culturals:** entre els principals objectius del Diàleg hi havia el fet d'aprofundir en les implicacions pràctiques dels drets culturals tal com els defineix l'Article 15 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) i especialment l'article 15.1(a), que estableix que «*Els Estats part (...) reconeixen el dret de tota persona a (...) participar en la vida cultural*». Yvonne Donders, de la Divisió de Drets Humans i Lluita contra la Discriminació de la seu de la UNESCO a París, va elaborar abans del Diàleg un article de fons sobre el marc legal del dret a participar en la vida cultural, que va ser distribuït en quatre versions lingüístiques a tots els participants. Al costat de Juan Enrique Vega, Stephen Marks, Miloon Kothari i Nawal el-Saadawi, Donders va prendre part en una sessió plenària titulada «Drets culturals en perspectiva», el matí del dijous 26 d'agost. Entre les principals idees debatudes en el transcurs de la sessió, hi havia la interrelació i interdependència dels drets culturals amb els altres drets humans, la inadmissibilitat d'invocar els drets i les pràctiques culturals per infringir altres drets humans, les obligacions dels Estats de respectar i garantir els drets culturals, i prevenir-ne i denunciar-ne la seva violació, així com l'obligació dels agents no estatals de promoure'n l'aplicació, el lloc

de la identitat cultural amb relació als drets humans, la conveniència de crear nous instruments per abordar el dret a la identitat cultural i la relació entre drets i poder. Els participants en els tallers temàtics també van poder fer les seves aportacions sobre les formes d'exercir els drets culturals en cadascuna de les seves àrees d'interès. D'aquesta manera, es van rebre aportacions de moltes sessions, entre les quals les dedicades a Memòria i patrimoni, Llengües, Polítiques culturals, Creativitat, Xarxes d'art i cultura, Minories, Accés i participació, i Desenvolupament local i urbà. L'aproximació holística adoptada en el transcurs del Diàleg també va significar que es fessin referències i reflexions sobre drets culturals en sessions més aviat centrades en el paper de la cultura dins del desenvolupament humà. Els drets culturals també tenen el seu lloc en l'*Informe sobre desenvolupament humà 2004* del PNUD, presentat en el Diàleg, i la necessitat d'indicadors que sàpiguen valorar la posició dels drets culturals en la pràctica va ser analitzada en diverses sessions, com ara el taller sobre Polítiques culturals del 24 d'agost.

- **Desenvolupament humà:** A més d'una ponència de Sakiko Fukuda-Parr sobre els principals continguts de l'últim *Informe sobre desenvolupament humà*, que tracta de la llibertat cultural i la diversitat com a elements essencials del desenvolupament humà, les referències a aquest tema van ser una constant en totes les sessions. Això es va poder percebre en les nombroses reflexions sobre la contribució que les pràctiques culturals, la participació cultural activa i la sensibilitat als factors culturals poden fer en el disseny i la implementació de projectes i polítiques de desenvolupament, bé sigui inserint un abordatge cultural en les polítiques dissenyades per lluitar contra el VIH-SIDA, comprenent que el foment de l'expressió cultural contribueix a l'enfortiment de la societat civil i al coneixement, donant suport a la capacitat de les cultures locals d'estar presents en l'escena internacional o garantint la diversitat cultural local com a premissa de les iniciatives de desenvolupament, entre d'altres. Diverses sessions van oferir oportunitats per explorar la relació entre la cultura i altres dimensions del desenvolupament humà: va haver-hi crides, per exemple, a una major cooperació entre els camps de l'educació i la cultura, a un reconeixement més profund del paper de la cultura en les pràctiques sanitàries i a una comprensió de la contribució de la cultura al desenvolupament econòmic per part dels agents del sector cultural. També es va demostrar que els indicadors continuen sent més fàcils d'utilitzar en termes quantitius, per exemple en el terreny de l'economia, la qual cosa pot significar un problema cultural. La relació del desenvolupament humà i els indicadors es va materialitzar en el reconeixement, per part de molts dels presents, de la contribució que el treball del PNUD fa a la identificació d'indicadors culturals del desenvolupament humà i en la presentació del document estratègic sobre Indicadors Culturals del Desenvolupament Humà a l'Àfrica. D'altra banda, la relació del desenvolupament humà amb els drets culturals va ser abordada en la mesura que paraules clau com la participació —i el dret a participar en la vida cultural— van rebre l'atenció dels debats relatius als requisits del desenvolupament humà.

- **Indicadors:** En la seva conferència inicial del 24 d'agost, el professor George Yúdice va reclamar l'establiment d'una infraestructura informativa i analítica que permeti al disseny de polítiques culturals prendre en consideració la transcendència de la cultura en termes amplis; per aquest objectiu, calen informació i indicadors. Identificar indicadors o clústers per mesurar la contribució de la cultura al desenvolupament humà era un dels objectius del Diàleg, i es va suggerir especialment als participants que fessin aportacions en el transcurs dels tallers de les tardes. Encara que es van produir pocs avanços definitius, i malgrat reconèixer les dificultats d'obtenir un llistat clar d'indicadors que puguin englobar tots els temes en joc, sí que es van identificar algunes àrees prioritàries en les quals construir indicadors: participació, implicació de la societat civil i cohesió social, conservació, diversitat cultural, vitalitat cultural, accés, consum, identitat. Diversos ponents van estar d'acord que els indicadors i la informació que poden aportar són un requisit essencial per al progrés de les polítiques culturals i el reconeixement de la cultura com una clau del desenvolupament. També va quedar reflectida la necessitat de definir indicadors adequats a les necessitats de desenvolupament percebudes per les comunitats i d'integrar-los en estratègies més àmplies de desenvolupament. La presentació per part d'Alioune Sall del document elaborat pel Grup de Treball sobre Indicadors Culturals del Desenvolupament Humà a l'Àfrica, que identifica una sèrie de camps prioritaris i suggereix indicadors per a cadascun, va ser un exemple clar de la direcció que molts esperaven que adoptin els següents passos del procés.

Idees i reflexions compartides

Els punts de vista descrits a continuació provenen de les sessions plenàries, els tallers i les converses informals mantingudes en el transcurs del Diàleg, i serveixen per percebre l'atmosfera que va regnar al llarg de l'esdeveniment:

1. Els debats del sector cultural s'haurien de comprometre més amb els grans objectius i reptes del desenvolupament internacional, com els Objectius del Mil·lenni definits per les Nacions Unides i altres anàlisis del desenvolupament: pobresa, educació, inseguretat, etc. De vegades sembla que els debats culturals tendeixin a ser massa autoreferencials, si bé es percep un creixent interès per arribar a un consens entorn de resultats pràctics.
2. El Diàleg va comptar amb la presència de representants de molts sectors, i sovint es va reclamar la supressió de les divisions sectorials existents; per exemple, la necessitat de relacionar més directament la cultura i l'educació en les polítiques de desenvolupament, de lluitar contra les arrels de l'exclusió cultural al costat de les arrels de l'exclusió social i econòmica, etc. La cooperació entre sectors és necessària perquè, entre d'altres coses, els

sistemes i processos per promoure la diversitat cultural són insuficients si no van acompanyats de canvis en l'educació i en les estructures mentals, incloent-hi la forma de comprendre la diversitat, els factors socials i econòmics que determinen l'accés i la participació culturals, etc.

3. Hi ha un ampli consens entorn de la necessitat de reflexionar sobre els efectes culturals de la globalització. El 99 % de les respostes al qüestionari sobre drets culturals distribuït a escala internacional per Interarts abans del Diàleg consideraven que la globalització té efectes sobre les vides culturals de la població. Es van recopilar exemples sobre efectes positius i negatius —la globalització com a amenaça o com a oportunitat per a les identitats culturals i la diversitat cultural— i, en un context en el qual les expressions culturals comporten elements de coneixement i de poder, va prevaler l'opinió que era necessari actuar en aquest àmbit.
4. Amb relació a això, diversos ponents es van referir a l'efecte dels mitjans de comunicació i de les indústries culturals. Aquests poden ser eines útils per representar imatges de cultures diverses i promoure els intercanvis, però també són responsables, en algunes ocasions, de difondre prejudicis. Es van adreçar algunes crítiques a la poca atenció que, segons alguns, el sector cultural dirigeix generalment a aquestes qüestions.
5. Hi havia un consens general entorn de la idea que havia arribat el moment que la societat civil articulés un moviment cultural a escala global, capaç d'operar al costat d'agents públics i privats. Diverses iniciatives, com el Fòrum Cultural Mundial, el Fòrum d'Autoritats Locals per a la Inclusió Social i la Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural, ja treballen amb aquests objectius, als quals el Diàleg va fer noves aportacions.
6. Al mateix temps que advocaven per la necessitat que la societat civil alcés la seva veu i es mobilitzés entorn de valors culturals, promovent una major comprensió dels drets culturals i del paper de la cultura en el desenvolupament, els participants van indicar que era necessari compartir la responsabilitat amb altres sectors.
7. Diversos ponents van demanar que les polítiques culturals es basessin en valors, i que entre aquests valors hi hagués els drets culturals, i que es tinguessin en compte les necessitats de desenvolupament definides per les mateixes comunitats. Amb aquesta finalitat, es van oferir exemples de metodologies participatives en el disseny de polítiques culturals, com en el programa *Policies for Culture* d'ECUMEST, i del foment de la cultura en els processos de desenvolupament com ara en la iniciativa *Aguante de la cultura*, a l'Argentina, o la tasca de l'Observatori de Polítiques Culturals a l'Àfrica, amb seu a Moçambic.

8. Un dels principals objectius del Diàleg era la definició d'indicadors que ajudessin a valorar la contribució de la cultura al desenvolupament humà. Encara que va ser difícil avançar molt en aquest sentit, l'opinió majoritària era que l'elecció per part del PNUD de la llibertat cultural com a tema principal de l'últim *Informe sobre el desenvolupament humà* significava un punt d'inflexió, i que els indicadors culturals —o almenys els indicadors de llibertat cultural— haurien de convertir-se en bàsics per a futures tasques de desenvolupament humà. Un altre pas important va ser la presentació del document estratègic *Indicadors culturals del desenvolupament humà: cap a una perspectiva africana*, que aporta un marc explícit per a la tasca en aquest terreny. Diversos ponents també van destacar la necessitat urgent d'eines per mesurar els elements culturals amb rellevància per al desenvolupament i que permetin a les polítiques culturals fonamentar-se en dades contrastables.

9. En aquest sentit, el Diàleg va ser testimoni d'alguns avanços per a l'establiment d'una millor infraestructura informativa. En el transcurs de sessions plenàries i tallers, es van destacar diversos casos en els quals diferents usos de la cultura i l'existència d'eines informatives suficients han permès una aproximació integrada al desenvolupament. Entre les iniciatives rellevants hi ha la recent creació del Fòrum Internacional sobre Indústries Creatives per part de la Conferència de Nacions Unides per al Comerç i el Desenvolupament (UNCTAD), que aspira a recollir dades sobre la rellevància de les indústries creatives per al desenvolupament i a transferir bones pràctiques. Les activitats portades a terme pels Arxius Nacionals de Zimbabwè demostren la importància d'implicar les comunitats en la recollida d'informació i la contribució a la memòria col·lectiva. L'Agenda 21 de la Cultura, aprovada recentment i que va ser presentada en el Diàleg, és una contribució del Fòrum d'Autoritats Locals per a la Inclusió Social per a l'intercanvi d'informació i per atorgar al desenvolupament cultural un lloc central en les polítiques urbanes.

10. Juntament amb la necessitat d'informació, es va reclamar un enfortiment del treball en xarxa. El mateix Diàleg va proporcionar una plataforma perquè diverses xarxes, com European Forum for the Arts and Heritage (EFAH), Arte sem Fronteiras, Associació Internacional de Ciutats Educadores, European League of Institutes of the Arts (ELIA) i la Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural (INCD) poguessin presentar les seves activitats. Atesa la sensibilitat creixent cap a la relació entre la cultura i sectors com els drets humans i el desenvolupament, el treball en xarxa també s'hauria d'estendre per englobar noves persones i noves organitzacions. Eines d'informació com el nou portal sobre drets culturals d'Interarts, presentat en el Diàleg, podrien ser importants per incrementar la informació disponible en el camp dels drets culturals, la diversitat cultural i els indicadors culturals del desenvolupament humà.

11. El Diàleg va aportar proves de la creixent conscienciació sobre la importància dels drets culturals, com ho prova la Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural, però també l'afirmació de Miloon Kothari segons la qual drets humans com el dret a un habitatge adequat tenen dimensions culturals molt clares, les declaracions d'ICOMOS en el terreny dels drets i el patrimoni cultural, les presentacions d'Stephen Marks i Yvonne Donders, que van abordar l'estat actual de la qüestió i van indicar les mesures necessàries per augmentar la conscienciació sobre els drets culturals, i les peticions del PNUD perquè els estats tinguessin en consideració la diversitat cultural i els drets culturals en les seves respectives societats. A més de la responsabilitat dels Estats, també es va reclamar que els agents no estatals participessin en el seguiment i la promoció de la implementació dels drets culturals.

Paraules clau i conceptes recurrents

El Diàleg va incloure una dotzena de tallers temàtics que intentaven aproximar-se als drets culturals i al desenvolupament humà des de diverses perspectives: Memòria i patrimoni, Educació, Turisme, Diversitat, Xarxes artístiques, Polítiques culturals, Creativitat, Llengües, Inclusió social, Desenvolupament local i Accés i participació, a més d'un taller que va aprofundir en els temes clau i les conclusions de l'*Informe sobre Desenvolupament Humà 2004*. Abans de cadascun dels tallers temàtics es va recordar als participants que, malgrat els seus títols variats, totes les sessions del Diàleg tractaven de la cultura, els drets culturals i el desenvolupament humà. D'aquesta manera, es convidava els assistents a aportar reflexions a les preguntes següents:

- En quins aspectes s'estableix la relació entre el tema del debat [*per exemple, la creativitat, el turisme, l'educació, etc.*], els drets culturals i el desenvolupament humà?
- Quines polítiques adequades podem identificar?
- Quins exemples de bones pràctiques hi ha?
- Quins indicadors existeixen o haurien d'existir?

Es van elaborar informes de resum de cada taller, que poden trobar-se en aquest mateix document. Encara que algunes sessions no van arribar a conclusions explícites sobre els indicadors que es podien utilitzar per mesurar la contribució de la cultura al desenvolupament humà, sí que van aportar informació sobre un gran nombre de polítiques, programes, iniciatives i projectes rellevants, i sovint van destacar temes clau per al disseny de polítiques.

Malgrat que els temes tractats en les sessions eren amplis i molt diversos, alguns conceptes clau van anar apareixent recurrentment al llarg del Diàleg, i per tant van

inspirar-ne els resultats finals. Els elements que presentem a continuació volen representar un mapa conceptual d'alguns dels temes que van sorgir al llarg de les jornades:

- **Participació** - rellevant en el dret a participar en la vida cultural; en la necessitat que les comunitats locals participin en la definició dels objectius per al seu desenvolupament; en la necessitat d'implicar-se en la forma com es defineix la memòria; la participació en el disseny de polítiques públiques a escala local; les ciutats sostenibles en termes culturals i la importància de l'opinió pública; i la participació com a valor, entorn del qual construir indicadors per avaluar la contribució de la vida cultural al desenvolupament humà.
- **Memòria col·lectiva** - per la necessitat d'assegurar que es tenen en compte tots els punts de vista a l'hora de definir la memòria d'una comunitat; una memòria compartida que hauria de formar part de les polítiques globals de totes les societats; l'aprenentatge que aporten les persones grans; i el potencial que la memòria col·lectiva sigui un instrument d'aprenentatge i de suport al desenvolupament sostenible i cohesiu.
- **Diversitat** - com a objectiu al qual aspiren els agents culturals a escala local, regional i internacional; un component clau dels drets culturals; objecte de mites i prejudicis, que conceben la diversitat com a amenaça a l'estabilitat; la premissa perquè els mecanismes institucionals sàpiguen donar resposta a la multiculturalitat existent; objecte d'amenaques múltiples i variades, com les que suposen les relacions desiguals de mercat, la minorització, la pobresa, el desenvolupament urbà incontrolat, etc.; la diversitat lingüística com un dels elements de la diversitat cultural; la tendència d'algunes ofertes culturals orientades al mercat, en àmbits com el turisme, a ignorar les diversitats existents; els diferents projectes actuals, en organitzacions intergovernamentals com la UNESCO i en la societat civil, per garantir un ventall divers de formes i expressions culturals; i la diversitat com a valor, entorn del qual construir indicadors per avaluar la contribució de la vida cultural al desenvolupament humà.
- **Inclusió social** - com un dels objectius de les polítiques públiques i altres iniciatives en l'espai públic, entre les quals clarament s'hi inclouen les del sector cultural; una oportunitat generada pels canvis socials creixents, com els que es deriven de les migracions; un objectiu que els agents culturals haurien d'incloure en les seves agendes.
- **Reconeixement cultural** - com a única opció viable per a les societats que aspirin a respectar la diversitat i la multiculturalitat existents; un criteri guia en

la definició de la memòria col·lectiva; un element rellevant tant a escala individual com col·lectiva; una demanda urgent en moltes societats.

- **Globalització i identitat** - una relació tibant que cal tenir en compte per part dels agents actius en el terreny cultural en diferents àmbits; un marc que genera oportunitats mitjançant l'ús de les indústries culturals i creatives; l'entorn des del qual construir una veritable societat civil global que respecti les identitats culturals i combati els prejudicis.
- **Llibertat cultural** - segons l'afirmació del PNUD, «*[la] llibertat cultural constitueix una part fonamental del desenvolupament humà ja que, per viure una vida plena, és important poder escollir la identitat pròpia —allò que hom és— sense perdre el respecte pels altres o veure's exclòs d'altres alternatives.*»; una de les implicacions clares i pràctiques dels drets culturals; un element bàsic del desenvolupament humà en el terreny individual i col·lectiu; i un valor entorn del qual construir indicadors per avaluar la contribució de la vida cultural al desenvolupament humà.
- **Aproximació cultural al desenvolupament** - un requisit per als projectes de desenvolupament que vulguin assolir la sostenibilitat; un procés d'aprenentatge pel qual les necessitats i les inquietuds de les comunitats locals es tinguin més en consideració, la qual cosa es tradueix en diverses aproximacions adequades a les prioritats locals de desenvolupament: des del VIH-SIDA fins a l'impacte mediambiental del turisme cultural, passant pels fluxos migratoris o la participació política.
- **Indústries culturals i creatives** - una àrea necessària, encara que de vegades oblidada, que cal tenir en compte en totes les valoracions de la cultura i el desenvolupament; una amenaça potencial però també una possible manera de contrarestar els efectes negatius de la globalització; un tema d'interès emergent en les polítiques urbanes; un entorn en el qual es formen i es transmeten identitats; una font d'ocupació i de desenvolupament econòmic amb potencial, malgrat ser un espai on es poden crear i amplificar els prejudicis; i possiblement un terreny en el qual es poden desenvolupar indicadors.
- **Turisme cultural** - un camp de rellevància creixent, que opera a escala global i les reflexions entorn del qual han d'incloure necessàriament l'interès per la sostenibilitat a llarg termini i la voluntat de respondre a les demandes de sectors tant locals com aliens; un terreny en el qual la diversitat cultural no sempre és prou visible; i un àmbit en el qual cada vegada més s'exploren les oportunitats per a la creativitat i l'intercanvi.

- ***Aproximació cultural al VIH-SIDA*** - un dels camps en els quals es pot explorar avui més exhaustivament la relació entre cultura i desenvolupament, a escala local i internacional, i en els quals les demandes culturals de la població local poden expressar-se més clarament; una qüestió on coincideixen diverses dimensions del desenvolupament i on es poden trobar exemples de bones pràctiques.
- ***Societat civil global*** - la plataforma a la qual podria conduir la creixent conscienciació sobre els reptes que la globalització presenta a la cultura, malgrat obstacles com els prejudicis i les dificultats de comunicació; un pas que han de fer molts agents del sector cultural, seguint el model d'altres àmbits de la consciència social (com els drets humans o el desenvolupament sostenible) i reconeixent el potencial de col·laborar-hi; i l'objectiu últim de molts processos actuals en aquest camp.
- ***Networking (treball en xarxa)*** - com la forma adoptada per moltes organitzacions per transmetre els seus missatges, explorar sinergies i incrementar els intercanvis culturals, el diàleg i l'aprenentatge mutu; un marc en el qual combinar interessos locals i transnacionals; una conseqüència directa d'alguns treballs portats a terme en el transcurs del Diàleg i un component clar de tots els processos de continuïtat que en puguin néixer.
- ***Informació i coneixement*** - com a base per desenvolupar polítiques i programes i des de la qual avaluar-les; l'objecte que sovint motiva el treball en xarxa i l'intercanvi d'experiències; elements de vegades absents en magnitud suficient en l'àmbit de la cultura, la qual cosa podria ser causa, en part, de la poca consciència sobre la rellevància de la cultura en el desenvolupament humà; i el perquè de la necessitat d'indicadors culturals.
- ***Sostenibilitat*** - un objectiu últim de les polítiques i projectes relatius al desenvolupament humà, amb implicacions clares també en l'àmbit de la cultura; un repte evident especialment en camps com el turisme cultural, la memòria, el patrimoni i les polítiques culturals locals; possiblement un valor entorn del qual construir indicadors per avaluar la contribució de la vida cultural al desenvolupament humà.

Resultats del Diàleg

El Diàleg va unir una sèrie d'iniciatives d'escala local juntament amb projectes desenvolupats per organitzacions intergovernamentals. D'aquesta manera, va proporcionar un punt de trobada per a objectius convergents, i hauria de conduir a noves iniciatives que sàpiguen beneficiar-se de sinergies mútues. A més de la presentació de l'*Informe sobre el desenvolupament humà* més recent, es van fer referències a nombroses iniciatives en curs, com els esforços de la UNESCO i de la Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural per aprovar una Convenció Internacional sobre la Diversitat Cultural, el treball que porta a terme el Comitè de l'ONU sobre Drets Econòmics, Socials i Culturals per aprovar un Comentari General sobre el dret a participar en la vida cultural, així com altres instruments que podrien incrementar la «justiciabilitat» dels drets econòmics, socials i culturals.

Més de 700 participants de més de 30 països i de tots els continents van participar en el Diàleg. 15 organitzacions i xarxes van participar en la coordinació dels tallers temàtics. Entre aquestes hi havia el Consell Internacional de Monuments i Indrets (ICOMOS), l'Institut Interdisciplinari d'Ètica i Drets Humans de la Universitat de Friburg (IIEDH, Suïssa), l'Association for Tourism and Leisure Education (ATLAS), l'Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE), el European Forum for the Arts and Heritage (EFAH), l'agència de notícies Eurolang, la xarxa Arte sem Fronteiras, la Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural (INCD), el Middle East Centre for Culture and Development (MECCAD), l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) i la European League of Institutes of the Arts (ELIA).

El dijous 26 d'agost es va convidar els assistents a participar en un debat sobre les activitats que poguessin donar continuïtat a les reflexions i els resultats del Diàleg. Es van esmentar diversos esdeveniments i projectes centrats en temes coincidents amb els que havia cobert el Diàleg, i es va expressar la necessitat de mantenir la informació i el treball en xarxa.

Entre els resultats del procés hi ha també el document estratègic *Indicadors culturals del desenvolupament humà: cap a una perspectiva africana*, resultat d'una reunió del Grup de Treball sobre Indicadors Culturals del Desenvolupament Humà a l'Àfrica celebrada a Maputo al principi d'agost de 2004, amb el suport de l'Observatori de Polítiques Culturals a l'Àfrica (OCPA), Interarts i el Fòrum Barcelona 2004. El document presenta una sèrie de temes prioritaris i suggereix indicadors per mesurar la contribució de la cultura al desenvolupament humà en el context africà. Entre els temes prioritaris hi ha la governança (pluralisme jurídic i polític), l'equitat, l'accés i la distribució, les llibertats culturals, la creativitat i l'empresa cultural, la generació i la gestió del coneixement i altres temes transversals.

En el transcurs del Diàleg es van presentar tres documentals duts a terme per directors de diferents continents: el dimarts 24 d'agost, Augustin Hatar de Tanzània va presentar la seva pel·lícula *Mishoni*, que tracta el pes de la tradició en alguns membres de les comunitats culturals, amb exemples com ara la mutilació genital femenina, i el dilema sobre les tradicions que cal abandonar i les tradicions que cal conservar. El Dr. Hatar va destacar que el documental s'havia desenvolupat en col·laboració amb un grup de teatre comunitari a la Tanzània rural, amb l'objectiu de difondre la informació a les comunitats rurals i discutir aquestes qüestions amb elles. El dimecres 25 d'agost, Jordi Barrachina, de Barcelona, va presentar el *making off* del seu documental *Nevé Shalom/Wahat al-Salam* (en hebreu i àrab, «l'oasi de la pau»), un poble d'Israel on 60 famílies palestines i jueves conviuen, en una comunitat on s'ensenyen dues llengües i dues cultures en un ambient de pau. Barrachina va explicar l'experiència dels seus viatges al poble i va explicar com l'educació multicultural de respecte i convivència forma part integral de la coexistència harmònica. El dijous 26 d'agost, Humberto Mancilla, de Bolívia, va presentar la seva pel·lícula *El anuncio de la restauración*, que tracta la recuperació de la identitat de les comunitats «indígenes», i va animar el públic a reflexionar sobre els conceptes de minoria i majoria. Entre les altres intervencions artístiques del Diàleg cal esmentar l'actuació de Pep Bou, que treballa amb bombolles de sabó, i que per tancar la sessió inaugural del 24 d'agost va oferir al públic del Diàleg un joc de bombolles ballarines, música i color.

La setmana del Diàleg van tenir lloc set actes per a la premsa, i en els mitjans de comunicació van aparèixer més de 150 articles i entrevistes relacionats amb els continguts i els resultats de l'esdeveniment. Sis ponents van participar en l'activitat *141 preguntes* del Fòrum 2004, on es trobaven en interacció directa amb els visitants del recinte Fòrum. El 22 d'agost, Miloon Kothari va parlar del dret a l'habitatge i de l'impacte dels milions de persones que viuen en condicions inadequades. L'endemà, Jesús Martín Barbero va reflexionar sobre la televisió com a mitjà global, i el 24 d'agost Azza Karam va respondre a preguntes sobre la relació entre la representació política i la dona en el món àrab. Alioune Sall, en la jornada del 25 d'agost, es va centrar en l'efecte de la globalització a l'Àfrica i la necessitat que l'Àfrica pugui decidir el seu propi futur com a camí per al desenvolupament, i el 26 d'agost, mitjançant un discurs colorista de variades influències culturals, Sydney Bartley va reflexionar sobre si «les cultures diferents poden comprendre's les unes a les altres». Finalment, el divendres 27 d'agost Muhammad Razzak va respondre a preguntes com ara «És eficaç invertir en cultura?».

L'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI) va presentar al llarg de la setmana del Diàleg l'exposició *Cultura(es). Alternatives. Diversitat. Drets*, la visió personal de diversos artistes gràfics espanyols i llatinoamericans sobre els drets culturals mitjançant cartells. D'aquesta manera, 19 artistes de la comunicació visual responien a la invitació cursada per l'AECI per col·laborar a través de la seva interpretació gràfica dels drets culturals. Després del Diàleg, l'exposició havia de fer una gira per més de 20 ciutats d'Espanya i Amèrica Llatina.

La setmana de la trobada va concloure el divendres a la nit en un restaurant africà amb l'actuació *African voices*, a càrrec de participants africans i caribenys, sobre les experiències passades i presents de l'Àfrica amb relació a la mort i el despertar cultural, reflectides en les experiències de l'esclavitud, el patrimoni perdut, el retorn del patrimoni i la invocació actual perquè els africans de l'Àfrica i de la diàspora uneixin els seus esforços per revitalitzar el continent.

I ara què?

Al llarg de diverses trobades en la setmana del Diàleg, incloent-hi la reunió del 26 d'agost i la reunió estratègica del Grup de Treball africà, van ser identificades diverses propostes concretes per al treball futur. Entre aquestes hi ha les següents:

- Publicació dels documents del Diàleg a càrrec de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional.
- Una institució permanent d'examen dels drets culturals, en la forma de l'Observatori de Drets Culturals.
- Assistència a les Nacions Unides en la seva elaboració de Comentaris Generals, especialment en qüestions relacionades amb la cultura.
- Coordinació de diversos esforços en curs, per mantenir l'impuls actual.
- Interacció cultural permanent, mitjançant l'establiment d'una plataforma amb àmplia representació, esforços de facilitació, transformació i formació.
- Intercanvi d'experiències mitjançant un portal i altres iniciatives.
- Treball conjunt de promoció i generació de xarxes.
- Establiment de grups de treball regionals sobre drets i indicadors culturals, seguint els positius resultats del Grup de Treball africà.
- Cooperació interinstitucional.
- Avaluació adequada d'institucions de diversos continents.
- Publicació dels resultats de diferents processos i del qüestionari de drets culturals.
- Col·laboració amb el Fòrum Social Mundial i l'Agenda 21 de la Cultura.
- Organització d'un Congrés de seguiment, aquesta vegada fora d'Europa.
- Recopilació d'informació, inclosos els documents del Diàleg i el procés que va conduir-hi, per aprofundir en la recerca i en accions concretes.

Els participants del Diàleg van expressar el seu interès en la continuïtat del treball portat a terme en l'esdeveniment. Entre les dates clau, esdeveniments i projectes considerats potencialment rellevants per a les conclusions del Diàleg hi ha els següents:

- Seminari sobre Indicadors Culturals del Desenvolupament Humà a la Regió Àrab, organitzat pel Middle East Center for Culture and Development i Interarts. Amman, setembre de 2004.
- Conferència d'Intel·lectuals de l'Àfrica i de la Diàspora, organitzada per la Unió Africana. Dakar, octubre de 2004.
- Conferència anual de la Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural (INCD). Xangai, octubre de 2004.
- Segon Fòrum Intercultural «Valors bàsics per al diàleg intercultural», organitzat pel Consell d'Europa. Sicília, novembre de 2004.
- Fòrum Social Mundial 2005. Porto Alegre, gener de 2005
- «Transformations – Culture and the Environment in Human Development». Canberra, febrer de 2005.
- 2n Fòrum Cultural Mundial. Amman, setembre de 2005.
- Conferència General de la UNESCO, 33a sessió, octubre de 2005.

Sobre la base dels principis que van guiar el Diàleg, les mesures i les iniciatives sobre les quals s'arribi a un acord haurien de ser responsabilitat compartida d'un ampli grup d'agents: una plataforma extensa d'interlocutors que vulguin promoure el reconeixement dels drets culturals i recollir informació per augmentar la conscienciació sobre el paper de la cultura en el desenvolupament.

Conclusió

El llistat de principis que es presenta a continuació intenta resumir les principals idees recollides al llarg del Diàleg sobre drets culturals i el desenvolupament humà.

CULTURA, DRETS CULTURALS I DESENVOLUPAMENT HUMÀ:

A. VALORS I CREENCES

1. La cultura és un procés, no una forma estàtica.
2. Els drets culturals formen part integral dels drets humans. Cap pràctica cultural hauria d'infringir els drets humans. Els drets culturals han d'integrar-se amb els altres drets humans. Hi ha altres drets humans que tenen també dimensions culturals molt clares.
3. La cultura i la creativitat són impulsos que contribueixen a la identitat, la diversitat i el desenvolupament humà i econòmic.
4. La vida cultural es veu enriquida mitjançant la participació, l'acció comunitària, les col·laboracions estratègiques i la cooperació.
5. Cal que s'escolti una pluralitat de veus culturals.
6. La interacció i el diàleg són vitals.

B. CULTURA I SOCIETAT

1. La societat civil ha de connectar amb el sector cultural.
2. El sector cultural ha d'abordar els grans reptes a què s'enfronta la Humanitat.
3. Cal desenvolupar el capital social de la societat.
4. Les eleccions culturals han d'integrar-se amb les eleccions econòmiques i socials. Cal explorar la interrelació entre aquests àmbits.
5. Cal pluralitzar els actors culturals i garantir la gestió del seu propi futur.

C. COM CONTINUAR

1. Cal acció, no només polítiques i debats.
2. Fa falta un marc (o marcs), especialment en l'àmbit dels drets culturals, que clarifiqui i institucionalitzi alguns conceptes.
3. Les accions han de formar part d'un procés d'enfortiment de la posició de la cultura en l'agenda del desenvolupament.
4. Tots els sectors haurien d'implicar-se en les accions de seguiment, amb responsabilitats compartides entre agents públics, privats i associatius. És necessari fomentar aliances (com a «companys de viatge»).
5. Quan es desenvolupin estratègies, és important equilibrar els compromisos envers la diversitat cultural, el patrimoni i el desenvolupament sostenible.

6. Existeix una consciència creixent sobre la necessitat de disposar de més informació i recerca sobre la cultura, els drets culturals i el desenvolupament humà, incloent-hi la construcció d'indicadors.

RESUM DE LES SESSIONS

Dimarts 24 d'agost

Sessió inaugural

L'alcalde de Barcelona en funcions, **Jordi Portabella**, va inaugurar oficialment el Diàleg sobre drets culturals i desenvolupament humà.

Diverses de les intervencions que van seguir van esmentar i van lloar Eduard Delgado, inspirador de l'esdeveniment i persona d'una gran visió en l'àmbit de les polítiques culturals i quant a la relació entre la cultura i els drets humans. La seva vida va ser també una prova de diàleg, interacció i cooperació culturals.

Entre aquestes intervencions va haver-hi la de **Robert Palmer**, assessor especial del Diàleg, que va destacar el caràcter històric de l'esdeveniment, en reunir molts esforços existents en l'àmbit dels drets culturals, vincular la cultura amb els indicadors de desenvolupament i reflectir una gran amplitud d'agents i sectors.

Tot seguit, **Alfons Martinell**, director general de Cooperació Cultural i Científica del Ministeri d'Afers Exteriors d'Espanya, va subratllar la conveniència que el Diàleg fos una etapa d'un procés que vagi més enllà. Va remarcar la importància que el sector cultural s'impliqui de forma decidida en els grans reptes als quals fa front la Humanitat: la lluita contra la pobresa i la inseguretat, i la resolució de conflictes. Expressant el compromís del govern espanyol de destinar més recursos a la cooperació internacional, va demanar que el debat servís també per reorientar la mirada del sector cultural amb referents sòlids i de manera pràctica.

Per la seva banda, **Katerina Stenou**, directora de la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg Intercultural de la UNESCO, va expressar la voluntat de la seva organització d'institucionalitzar el debat sobre polítiques culturals sense que això signifiqui esclerotitzar-les. En el paradigma que proposa la UNESCO, la diversitat, el diàleg i el desenvolupament queden en interacció i són una clau per garantir la convivència cultural. Finalment, va recordar la fragmentació artificial dels drets humans, que ha tendit a marginar els drets culturals, i va esmentar la Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural, que fa èmfasi en la importància dels drets culturals.

A continuació, **Azza Karam**, de la Direcció general per als Estats Àrabs del Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD), va prendre com a punt de partida

la importància de la llibertat cultural, posada de manifest amb l'edició de 2004 de l'Informe de Desenvolupament Humà. És paradoxal que just quan apareix la possibilitat per al naixement d'una societat civil global, fet digne de celebració, hi hagi qui posi obstacles als intercanvis culturals múltiples. En l'actual context de guerra contra el terror és més important que mai garantir la pluralitat de veus i opinions. Va discutir els prejudicis que sovint envolten les societats àrabs i va reclamar una societat civil global que venci la por i generi noves interrelacions.

El representant de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans al Fòrum 2004, **Juan Enrique Vega**, va discutir aquelles assumpcions, tant en els governs com en la societat, que consideren que, mentre no s'hagin garantit els drets més bàsics, no val la pena normativitzar-ne d'altres. Va subratllar que el reconeixement dels drets augmenta quan la societat en parla. Per això, i per plantar cara a la sensació de fatalitat i impotència que de vegades ens afecta, és important celebrar debats com aquest, al voltant de la rellevància dels drets culturals.

En la intervenció següent, el director de la Fundació Interarts, **Ramon Cosialls**, va recordar la tasca de la seva organització en l'àmbit dels drets culturals, l'ètica de la cooperació cultural i els estudis sobre la cultura i el desenvolupament. Va recordar que el Diàleg formava part d'un procés de llarg termini i va fer una crida perquè societat civil, governs i organitzacions internacionals siguin companys de ruta per a avançar en aquest camí.

Finalment, **Jordi Portabella** va remarcar la necessitat que, igual que s'ha comprès que l'espècie humana no pot sobreviure sense la biodiversitat, es reconegui la importància de la diversitat cultural per al desenvolupament humà. Cal un respecte igual per a totes les llengües i cultures, amb independència de factors econòmics o polítics que en ocasions suposen una discriminació. Va subratllar la importància que els factors culturals s'incloguin en la concepció de desenvolupament humà, i va subratllar el caràcter prospectiu d'aquest Diàleg, perquè les condicions mediambientals, socials i culturals formen part d'un mateix conjunt, bàsic per a la convivència i que adquireix més rellevància en el nou segle.

Després dels discursos de benvinguda, la intervenció de **George Yúdice**, professor de la Universitat de Nova York, va posar en relació els drets culturals amb les indústries culturals. Encara hi ha qui considera les indústries culturals promotores d'un mínim comú denominador molt baix, i sovint queden al marge de les reflexions sobre el desenvolupament cultural. En canvi, sí que formen part de les reflexions sobre desenvolupament econòmic. És evident que les indústries culturals contribueixen a la identitat i són la manera en què els ciutadans transmeten la imatge d'ells mateixos i d'altres. Les indústries culturals, a més, poden contribuir a la diversitat cultural, i és per això que fa falta que en la indústria subsisteixin també les formes culturals i els segments de població minoritaris.

El professor Yúdice va subratllar la necessitat que els Estats dissenyin polítiques públiques que creïn un context on altres actors puguin intervenir, es garanteixin els seus drets culturals i es fomenti el desenvolupament. Per aquest motiu, cal disposar d'informació sobre la transcendència de la cultura, que permeti dissenyar polítiques culturals adequades i efectives. És necessària una infraestructura informativa i analítica que pugui donar respostes a curt i a llarg termini i que sigui flexible quant a la dimensió territorial. Cal fer recerca i poder disposar d'indicadors que siguin capaços de mesurar totes les dimensions que conformen la cultura.

SESSIÓ PLENÀRIA: Cultura, desenvolupament humà, drets. La participació en cultura com a clau per al desenvolupament humà.

També en la sessió plenària del matí, **Sakiko Fukuda-Parr** va presentar els elements clau de l'Informe de Desenvolupament Humà 2004, publicat pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD). El document destaca la importància de la llibertat cultural per al desenvolupament humà. Fins ara, el respecte, la dignitat i la llibertat culturals havien quedat apartats de les reflexions sobre desenvolupament, malgrat ser-ne part integral. De la mateixa manera, els drets culturals han estat la dimensió negligida dels drets humans. La creixent atenció als factors culturals es produeix, a més, perquè avui en dia la cultura s'ha revelat essencial per preservar la pau.

Les polítiques d'exclusió cultural, que sovint se sobreposen a pautes d'exclusió social, econòmica i política, s'han practicat durant molt de temps, i continuen encara presents a totes les regions del món. Avui, 900 milions de persones al món pertanyen a grups que veuen restringides les seves llibertats culturals.

En societats que són creixentment multiculturals, és necessari integrar la multiculturalitat en les polítiques democràtiques, alhora que es prenen mesures per aprofundir el desenvolupament econòmic i social. Quan creixen els fluxos migratoris a tot arreu, cal optar per polítiques d'integració en lloc de polítiques d'assimilació. La identitat tendeix a ser complexa i múltiple, i per tant les polítiques basades només en el concepte d'identitat haurien de ser substituïdes per polítiques incloents que reconeixin explícitament les identitats culturals juntament amb la igualtat política i econòmica.

Així, és important discutir els mites i prejudicis que sovint envolten la diversitat cultural, que ni és font de conflictes ni afebleix els Estats ni dificulta el creixement i el desenvolupament humà. Davant d'un context de multiculturalitat creixent, el reconeixement cultural és l'única opció dins de les estratègies de desenvolupament humà.

Tallers simultanis

A la tarda, van tenir lloc quatre tallers simultanis. Encara que tractaven temes diferents, servien tots per abordar les qüestions que motivaven el Diàleg, relacionades amb el respecte i l'exercici dels drets culturals, la construcció d'indicadors i mètodes d'avaluació de la relació entre cultura i desenvolupament i la identificació de bones pràctiques en aquests àmbits.

Memòria i patrimoni

El primer dels tallers de la tarda se centrava en la memòria i el patrimoni i va ser coordinat pel Consell Internacional de Monuments i Indrets (ICOMOS). En ocasió del 50è aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans, el 1998, ICOMOS va aprovar una declaració de drets vinculats al patrimoni cultural, entre els quals hi havia els següents:

- el dret a tenir un testimoni autèntic del patrimoni cultural;
- el dret a comprendre el patrimoni propi i el dels altres;
- el dret a fer un ús adequat i prudent del patrimoni;
- el dret a participar en les decisions que afectin el patrimoni;
- i el dret a formar associacions per protegir i promoure el patrimoni cultural.

Igualment, diverses declaracions internacionals sobre patrimoni, entre elles diversos documents de la UNESCO, permeten extreure nocions de drets vinculats al patrimoni tant respecte de la seva dimensió tangible com de la seva dimensió intangible.

Entre els elements bàsics que cal tenir en compte perquè en l'àmbit de la memòria i el patrimoni es garanteixin els drets i es fomenti el desenvolupament humà hi ha la divulgació d'informació, l'educació, la formació i el reconeixement de la memòria històrica. Són importants també la motivació i la participació de la societat civil i l'acció decidida dels governs en aquest àmbit. Fa falta una acció pública tant en l'esfera legal com en l'administrativa.

A més, és important tenir en compte que des de la memòria es pot construir la modernitat. Cal garantir, així, que hi ha mitjans per transmetre la memòria a les generacions més joves. Finalment, és important recordar que en una societat poden conèixer memòries diferents i en ocasions enfrontades.

La tasca feta a partir de 1980 pels Arxius Nacionals de Zimbabwe registrant tradicions africanes que fins aleshores no havien estat documentades i la recollida de relats orals al voltant de fets contemporanis, com la guerra d'alliberament d'aquest país, van ser

destacades com un cas significatiu, en fomentar la participació de la població en el patrimoni.

En aquest àmbit, es van suggerir indicadors construïts al voltant del nombre i el tipus de participants en un projecte, la implicació de la societat civil, el grau de protecció dels elements del patrimoni i els incentius oferts a la preservació.

Informe de desenvolupament humà 2004

A la mateixa hora, el taller sobre l'Informe de desenvolupament humà 2004, coordinat pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), tenia com a doble títol «Construint democràcies multiètniques» i «Els reptes de les societats multiculturals en el context de la globalització».

La sessió va destacar que actualment molts models d'Estat s'han convertit en obstacles per a la diversitat cultural. L'Estat hauria de reconèixer la cultura i els valors de la població en lloc de considerar la cultura una amenaça per a la democràcia. Així, fan falta polítiques públiques en diversos àmbits, que permetin una millor mobilitat de la diversitat cultural, la inclusió en les polítiques públiques de dispositius que protegeixin la diversitat cultural i el foment de l'aprenentatge lingüístic.

D'altra banda, cal establir una diferència entre identitat cultural i identitat política, a fi de comprendre els problemes socials els quals s'enfronten molts països i poder construir un futur comú, per exemple en el context africà.

Els sistemes i processos per promoure la diversitat cultural no són suficients si no es produeixen alhora canvis educatius i en les estructures mentals amb relació a la concepció de la diversitat i l'heterogeneïtat de la cultura.

La globalització pot tenir efectes tant positius com negatius en la vida cultural dels grups minoritaris, perquè encara que les empreses transnacionals puguin impactar de manera negativa en el desenvolupament cultural i humà dels països en vies de desenvolupament i unes cultures puguin convertir-se en dominants amb més facilitat que d'altres, també hi ha noves oportunitats per expandir i difondre la cultura pròpia. Molts participants van reconèixer que els països menys desenvolupats són més vulnerables als efectes negatius de la globalització, que es veuen exacerbats per l'exclusió i la pobresa, encara que l'alienació, la discriminació i l'exclusió també existeixen a les societats desenvolupades. A més, conceptes socials com ara «minoria» o «indígena» requereixen més atenció, ja que de vegades sorgeixen problemes per la manera com es defineix qui és indígena i qui no.

Es van plantejar com a dubtes la relació que hi ha entre l'espai públic i l'espai cultural i, d'altra banda, es va suggerir una reflexió sobre la manera com des de l'Estat es

garanteixen els drets culturals. Entre els aspectes que es va proposar que podria abordar en el futur l'Informe de Desenvolupament Humà hi havia la interculturalitat i l'ètica cultural. A més, es va suggerir la necessitat de traduir-lo a algunes llengües africanes.

Creativitat

El taller sobre creativitat va ser coordinat per la Fundació Interarts. Entre els elements que expliquen la relació entre creativitat i desenvolupament humà es va destacar, en primer lloc, el fet que la creativitat es pugui considerar un valor afegit en la producció i els serveis dels països en vies de desenvolupament i de les cultures minoritàries; d'aquesta manera, fomentar la creativitat serveix per preservar la identitat cultural. La creativitat existeix no únicament en la producció sinó també en la recepció, en la democratització de la cultura.

En segon lloc, la indústria creativa ofereix grans possibilitats als països del Sud perquè és molt dinàmica, i arriba a significar avui el 7 % del Producte Interior Brut a escala global. Aquí és important la manera com es gestionen i es garanteixen els drets de propietat intel·lectual, sobretot a mesura que els models productius es basen cada vegada més en el coneixement.

En aquest sentit, calen polítiques capaces de valorar els impactes no només econòmics de les indústries creatives, sinó també, i sobretot, els seus impactes polítics, socials i culturals. Per aquest motiu, els indicadors de creativitat han de referir-se a magnituds com ara les següents:

- la vitalitat i la diversitat cultural;
- l'accés, la participació i el consum;
- la identitat i l'estil de vida;
- i la relació entre governança, cultura i ètica, és a dir la capacitat que la cultura contribueixi al desenvolupament comunitari i a la cohesió social.

Entre les bones pràctiques presentades en el transcurs de la sessió hi ha el Huashan Art District de Taipei, a Taiwan, antic espai comercial reconvertit per a usos culturals i que s'ha convertit en factor de desenvolupament i model de vida. A Bogotà, el viver d'empreses creatives Prana es converteix en una font de creació d'ocupació i una manera de fomentar la cultura.

Finalment, es va esmentar la recent iniciativa de la Conferència de les Nacions Unides per al Comerç i el Desenvolupament (UNCTAD), en crear, amb el suport de diversos països, especialment el govern del Brasil, un Fòrum Internacional sobre Indústries Creatives, a fi de recollir dades que sovint són molt difícils de trobar i per transferir experiències útils d'uns països a uns altres.

Polítiques culturals

El taller sobre polítiques culturals, subtítulat «Dels drets als indicadors?», va ser coordinat per l'Institut Interdisciplinari d'Ètica i Drets Humans (IIEDH) de la Universitat de Friburg. La sessió va posar de manifest la necessitat de fonamentar les polítiques culturals en valors i la interrelació entre drets, diversitat cultural i seguretat humana.

Quan es poden exercir, els drets culturals permeten equilibrar els aspectes individuals i col·lectius. Però a la pràctica, ateses les diverses formes de violació de què són objecte aquests drets, i que van des de la pobresa fins a la humiliació cultural, és necessari comptar amb indicadors que puguin garantir l'efectivitat dels drets culturals. Les polítiques culturals saben acceptar la tensió de la diversitat.

Diversos documents internacionals, com el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, la Declaració Universal de la UNESCO sobre Diversitat Cultural, o la Carta Europea de Drets Fonamentals, ofereixen una base per desenvolupar polítiques culturals basades en valors. Més recentment, es pot esmentar la contribució de l'Agenda 21 de la Cultura aprovada el maig de 2004 a Barcelona en el marc del IV Fòrum d'Autoritats Locals per a la Inclusió Social.

Entre les bones pràctiques que responen a aquests paràmetres, en la sessió es va presentar el programa *Polícies for Culture* que porten a terme l'associació romanesa ECUMEST i la Fundació Europea de la Cultura a la regió del sud-est d'Europa. Mitjançant aquesta iniciativa, que fa èmfasi en la participació en el disseny de polítiques públiques, la societat civil i els poders legislatiu i executiu interactuen en el disseny de polítiques culturals. Es tracta d'una manera d'atorgar responsabilitat a les persones i a la societat civil, i una contribució a la cohesió social i a la gestió de conflictes.

D'altra banda, l'IIEDH, juntament amb l'Associació per a la Promoció de l'Educació No Formal a Burkina Faso, té en marxa un projecte de recerca per mesurar el dret a l'educació a Burkina Faso. El projecte es basa en la creació d'una taula d'indicadors per mesurar l'efectivitat dels drets culturals. Els indicadors utilitzats es refereixen a diversitat, recursos, informació i accés. En aquest sentit, es va recalcar que la separació d'educació i cultura en compartiments separats és un fet que caldria superar.

Al llarg del taller es va reclamar una política cultural de la Unió Europea basada en valors, i que servís tant per a l'acció a l'interior de la Unió com de cara a l'exterior. Més enllà de la lògica econòmica i comercial que fins ara la domina, la Unió Europea no pot ignorar la seva dimensió cultural. Entre els elements de context que haurien de donar-li forma es troben la globalització, la diversitat cultural, la memòria i la creativitat, el desenvolupament sostenible, la llibertat cultural, la seguretat i la confiança culturals, la

prevenció i la gestió de conflictes, i la ciutadania i la governança culturals. Fa falta construir aquesta política al voltant de principis com l'espai públic, el partenariat, l'*empowerment*, la participació i la cooperació. Entre els instruments suggerits, hi hauria un observatori de la cooperació cultural i una unitat o cèl·lula responsable d'analitzar la transversalitat cultural respecte d'altres polítiques comunitàries.

Dimecres 25 d'agost

SESSIÓ PLENÀRIA: Cultura i desenvolupament. Experiències i perspectives

La sessió plenària del dimecres, presidida per **Máté Kovács** de l'Observatori de Polítiques Culturals a l'Àfrica (OCPA), tenia com a objectiu destacar la importància de la cultura en els processos de desenvolupament i oferir una visió crítica de les teories del desenvolupament que basen els seus criteris únicament en els aspectes econòmics. Cinc ponents van presentar les seves experiències i perspectives sobre les diverses maneres en què els processos culturals i el desenvolupament poden interactuar de manera positiva.

El professor **Masayuki Sasaki**, de la Universitat d'Osaka (Japó), va analitzar el paper de la cultura en la revitalització humana i va destacar que la societat global del segle XXI ha assolit un canvi de paradigma important, amb el naixement del segle de les ciutats. Va considerar que la creativitat d'una ciutat equival a la mediació entre cultura i indústria, i que els ciutadans haurien de desplegar les seves activitats creatives perquè la producció de béns de valor és necessària i els béns culturals haurien de tenir un valor més enllà del consum.

A continuació, va presentar tres exemples de ciutats en els processos de regeneració urbana de les quals han ocupat un lloc central la cultura i les indústries creatives. En aquest context, i per al desenvolupament positiu de les comunitats, va destacar la importància d'integrar la creativitat amb les polítiques urbanes per enfortir la relació entre les arts i el benestar social.

A continuació, el professor **Lupwishi Mbuyamba**, de l'Observatori de Polítiques Culturals a l'Àfrica (OCPA), va presentar la seva perspectiva sobre la importància d'enfortir els observatoris de polítiques culturals com a instruments d'observació i mesurament, a fi de construir indicadors que permetin el disseny de polítiques culturals coherents amb la realitat, especialment al continent africà. Va destacar que totes les polítiques culturals han d'abordar la identitat, la diversitat, una comprensió global del patrimoni, la relació entre ciència i educació, la cooperació internacional i la memòria. Va presentar la llista d'elements inclosos per la UNESCO en el disseny de polítiques

culturals, i va proposar cinc elements clau que haurien de contemplar tots els observatoris:

1. La llibertat cultural com a indicador del desenvolupament humà.
2. Les polítiques culturals deriven d'una certa concepció de la cultura que condueix al terreny polític.
3. La definició d'indicadors ha de prendre en consideració les necessitats i aspiracions de les comunitats.
4. Els indicadors han de ser validats mitjançant la recerca i a través de la seva integració en estratègies globals.
5. Les eleccions culturals revelen opcions polítiques i mostren el tipus de societat en què creu cada persona.

El següent a prendre la paraula va ser **Johan Galtung**, director de Transcend – A Peace and Development Network, que va destacar la importància de la diversitat i va criticar una visió de la relació entre la cultura i el desenvolupament basada en conceptes econòmics que consideren la cultura un element omnipresent. És mitjançant el diàleg i l'aprenentatge que es pot arribar a un procés cultural realment integrat.

El professor Galtung va remarcar que cal preguntar a la població per les seves necessitats bàsiques quant a la cultura, basades en quatre conceptes: supervivència, benestar, llibertat i identitat. A més, va demanar que s'abandonessin divisions artificials com les que separen minories i majories, i va recordar que totes les persones són portadores de valors, fet que genera més diversitat, federalisme, autonomia i anarquia.

D'altra banda, Alinah Segobye, de la Universitat de Botswana, va argumentar que existeix la necessitat crucial d'incorporar una perspectiva cultural per plantar cara al problema del VIH-SIDA a l'Àfrica, que és un dels principals reptes per al desenvolupament humà del continent. És indispensable una posició cultural per comprendre millor les visions i les eleccions de la població que s'enfronta a aquesta situació tan dramàtica i incisiva. Més endavant, va destacar especialment la importància de preservar la memòria col·lectiva (mitjançant diverses pràctiques, tradicions i hàbits culturals) per intentar lluitar contra l'epidèmia a través de la prevenció i el manteniment de les relacions socials i culturals.

La doctora Segobye va destacar que molt sovint es considera l'Àfrica un tot homogeni, quan en realitat dins del continent hi ha nombrosos sistemes culturals, de la mateixa manera que hi ha diverses respostes en la lluita contra el VIH-SIDA. Va recordar que l'Àfrica no és el pati de darrere del món, sinó un gran potencial per a la Humanitat.

L'últim ponent, **Amar Galla**, de la Universitat Nacional Australiana i de l'Observatori d'Àsia i el Pacífic per a la Cultura en el Desenvolupament, va destacar la importància de la preservació cultural com a garantia de la diversitat cultural local i el desenvolupament de la comunitat. Va destacar la necessitat d'experimentar moltes

cultures diferents, per poder superar les nocions de «nosaltres» i «ells», «blanc» i «negre» i passar a comprendre les interrelacions existents. També va reclamar una acció global per posar fi al vandalisme cultural, com a condició prèvia per poder-nos considerar civilitzats.

El doctor Galla va presentar tres casos pràctics, portats a terme amb les comunitats locals a fi de promoure el desenvolupament amb ajuda de la cultura i el patrimoni. A partir d'aquestes experiències, va destacar quatre elements clau:

- 1) La conservació cultural i el desenvolupament de la comunitat són obligatoris; combinar-los és el paradigma holístic útil per al desenvolupament cultural sostenible.
- 2) La cultura pot fer una important contribució a la reducció de la pobresa i a la creació d'ocupació, mentre els sectors implicats puguin participar en el control d'aquests processos.
- 3) La cultura no és estàtica, sinó dinàmica; amb els canvis que comporta la globalització, la cultura s'enforteix i evoluciona constantment cap a noves formes d'expressió cultural.
- 4) La llibertat cultural i la diversitat cultural només poden afirmar-se mitjançant projectes pilot que permetin desenvolupar indicadors culturals adequats.

Tallers simultanis

En la sessió de tarda van tenir lloc cinc tallers temàtics simultanis, centrats en diversos aspectes i disciplines del sector cultural però íntimament relacionats amb els temes i objectius generals del Diàleg.

Turisme i cultura

El taller de turisme cultural va ser organitzat per la xarxa ATLAS (Association for Tourism and Leisure Education). Va destacar la importància de promoure el desenvolupament del turisme cultural des d'una base pròpiament cultural; en altres paraules, és necessari treballar en primer lloc pel desenvolupament de la cultura i després sobre la seva relació amb el turisme i el desenvolupament del turisme cultural en si. L'impacte del turisme en la cultura local i la necessitat de mesurar i controlar aquest impacte també van ser centrals en la sessió.

Les intervencions van generar un debat considerable sobre la relació entre la cultura, el turisme i els drets culturals. Especialment, es va abordar el problema dels conflictes potencials entre els drets culturals de visitants i residents. Encara que una part important de les reflexions actuals sobre el turisme sostenible i el turisme responsable

tendeix a afirmar que sempre cal donar prioritat a les necessitats i els drets de la població local, en alguns casos el «saber local» pot trobar-se en conflicte directe amb els drets humans i culturals. Aquests fets mostren que per poder resoldre els problemes derivats de les perspectives culturals enfrontades cal crear consens i comprensió entre la població local i els turistes. També és important crear indicadors eficaços per identificar els problemes potencials i identificar solucions.

Encara que el desenvolupament del turisme cultural ha de tenir en consideració les necessitats del turista, en el debat va quedar clar que la cultura, i no el turisme, ha de ser el punt de partida del desenvolupament. Si no s'assegura la base cultural del turisme cultural, és probable que el turisme acabi perjudicant els mateixos recursos que l'atreuen.

La creixent globalització del turisme cultural va ser considerada també un problema potencial per al desenvolupament futur. A mesura que augmenta el nombre de destinacions que competeixen entre elles per atreure turistes amb els seus recursos culturals «únicos», paradoxalment els productes del turisme cultural es fan cada vegada més similars a tot arreu. Per evitar els problemes de «reproducció en sèrie» del turisme cultural, fa falta una injecció de creativitat en el sistema turístic. Els processos creatius poden ser no només el marc per a nous productes turístics, sinó que el sector del turisme pot beneficiar-se també de noves formes de mirar el desenvolupament i la promoció dels seus productes.

En última instància, la sessió va destacar la importància de l'ús de la creativitat en el desenvolupament de nous productes, ja que actualment el turisme cultural tendeix a l'estandardització i no contempla la diversitat de la seva oferta. Una àrea en la qual fa falta més creativitat és el desenvolupament de les llengües com a font de turisme. Actualment, la llengua tendeix a ser percebuda com una qüestió d'educació, o existeix de manera passiva en destinacions bilingües (per exemple mitjançant la senyalització i les guies turístiques). Per aconseguir un ús més actiu de la llengua com a part del producte turístic fa falta una intervenció més activa i aproximacions més creatives al desenvolupament de productes. El turisme creatiu, que utilitza el desig de molts turistes d'aprendre sobre la cultura que visiten, pot ser una part important d'aquest procés. Alhora, això implica una nova visió de l'aprenentatge d'idiomes i de la relació entre llengua i cultura.

Cultura, inclusió social i societat civil

El taller sobre Cultura, inclusió social i societat civil va ser coordinat per l'Associació Internacional Arte sem Fronteiras. A partir de la presentació de tres projectes concrets de recerca, volia demostrar com la narrativa pot utilitzar-se per reconstruir la identitat individual, col·lectiva i nacional, i com pot servir per tractar la violència com a element

inherent a la Humanitat. En aquest procés, les institucions han de complir una funció central, per tal de mantenir l'equilibri. Igualment, la sessió va presentar punts de vista sobre el desenvolupament d'indicadors a les megalòpolis i amb relació a la qualitat de vida i el desenvolupament cultural. També es va destacar la importància de prendre en consideració la diversitat, com a element primordial i constitutiu de totes i cadascuna de les persones, i el concepte de participació com a vehicle de creativitat en ell mateix.

Els tres temes tractats, «Una cultura per a la pau», «Cultura i la ciutat sostenible» i «Drets culturals i diversitat», representaven les conclusions d'un procés més ampli de polítiques públiques i diversitat, i van incloure un examen i una consideració de temes socials que suposen reptes per al disseny de polítiques.

També es va reconèixer que avui dia la cultura s'utilitza per a finalitats no culturals, i es tendeix a donar prioritat al patrimoni sobre les cultures vives. Com a exemple de bones pràctiques, es va presentar el projecte de ciutats culturals sostenibles, en què s'atorga gran importància a l'opinió pública, i la societat civil es compromet i s'implica intensament en la presa de decisions en l'àmbit cultural, situant la cultura com a instrument central per a la projecció de la ciutat, tot redefinint els indicadors de desenvolupament cultural.

Educació i cultura

Al taller sobre Educació i cultura, organitzat per la European League of Institutes of the Arts (ELIA), es van debatre diversos aspectes relacionats amb la cultura i l'educació i el seu impacte en el desenvolupament personal. Un punt destacat de la discussió va ser el paper dels educadors i multiplicadors i la seva influència en la vida cultural de la societat. Es va destacar que aquesta influència i aquest paper formador comporten la responsabilitat d'exercir un ús adequat per al desenvolupament cultural i la convivència.

Un altre aspecte que es va tractar va ser com es pot promoure i aprofitar l'educació per educar agents actius i per transformar els hàbits de consum passius respecte de la cultura i la vida creativa. Es va considerar d'especial importància el fet que la major part de l'educació artística i cultural tendeixi a adreçar-se a grups marginals de la societat o a àrees urbanes desfavorides. La inclusió de l'educació artística en els programes educatius, es va argumentar, s'hauria d'estendre al conjunt de la societat.

El districte londinenc de Newham, i en concret el seu Sixth Form College, conegut com a NewVic, va ser citat com a exemple de com implicar l'alumnat en la seva comunitat des de ben petits, promovent el diàleg entre les diferents comunitats culturals presents a l'àrea, i de com promoure i fomentar l'ús d'expressions culturals.

D'altra banda, l'Associació Internacional de Ciutats Educadores va ser esmentada com a altre exemple important sobre la cooperació potencial entre autoritats locals i societat civil, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de la ciutadania mitjançant processos participatius i democràtics.

Llengües

El taller sobre Llengües va ser organitzat per l'agència europea de premsa per a llengües minoritàries EuroLang; van participar-hi experts dels àmbits jurídic, lingüístic, antropològic i polític de la llengua i de la funció que compleixen les llengües per aproximar els drets culturals i el desenvolupament humà.

Els ponents van destacar que cal assumir la diversitat lingüística com a part integral de l'expressió cultural. Els drets lingüístics haurien de ser afirmats com a part dels drets humans, ja que la llengua i la cultura formen una part essencial del desenvolupament humà. En aquest sentit, s'hauria d'entendre que existeix una interrelació entre drets culturals i drets lingüístics, i reconèixer alhora que es tracta de conceptes clarament diferents. La relació entre uns drets i els altres és complexa, principalment a causa dels diversos instruments internacionals que parlen de drets culturals però que no especifiquen amb prou claredat si les llengües són només un mitjà de transmissió cultural o si representen un valor en elles mateixes. També es va remarcar la falta general d'instruments jurídics i organitzacions internacionals específiques relatives a la diversitat lingüística.

La precària situació de moltes llengües parlades al món és un factor important, que cal articular a través dels mitjans de comunicació i d'altres institucions per garantir-ne la supervivència i assegurar-ne l'ús més enllà de les relacions personals i familiars. Si no es prenen mesures per remeiar la situació actual, s'estima que abans de l'any 2100 hauran desaparegut prop del 50% de les llengües parlades actualment al món.

En el transcurs de la sessió es va presentar el Pla d'Acció de Política Lingüística 2004-2005 de la Generalitat de Catalunya i es van analitzar els últims 25 anys de polítiques lingüístiques a Catalunya. Les noves polítiques seran més transversals, per tal d'afectar més la vida quotidiana, especialment en relació amb la nova immigració i davant la necessitat que els nouvinguts aprenguin català com a part d'un procés natural.

A més, es va presentar el model de recuperació lingüística de l'euskera portat a terme pel govern basc. Entre els elements clau d'aquest model, cal assenyalar que després de 20 anys d'aplicació, encara no ha estat possible que la majoria de graduats escolars assoleixin una plena competència lingüística. Es van esmentar alguns factors socials i polítics que dificulten l'èxit del model.

Xarxes d'art i cultura

Coordinat pel European Forum for Arts and Heritage (EFAH), el taller sobre xarxes d'art i cultura es va centrar en la funció de les xarxes com a entitats que aconsegueixen reunir diverses organitzacions a escala local i internacional, i que determinen fortament el paper de la cultura en la societat civil.

Treballar en xarxa significa treballar amb altres entitats que tenen els mateixos objectius i finalitats, identificar bones i males pràctiques entre les diverses organitzacions i tractar amb persones d'àrees i cultures molt diferents. El diàleg entre les diferències és precisament, segons es va dir, el lloc de naixença de les xarxes; promoure aquesta diferència es va considerar l'aplicació més pràctica de la democràcia.

Un altre element clau va ser la petició d'una major transparència en la provisió d'informació sobre art i cultura per part especialment dels governs, ja que el paper de les xarxes és, al cap i a la fi, compartir coneixement entre els seus membres. La participació democràtica, especialment en el nivell de la presa de decisions, és un dels elements més essencials per a l'èxit operatiu de les xarxes, com ho és la identificació d'objectius clars. En els últims anys algunes xarxes s'han creat amb l'objectiu de captar recursos però, atesa la falta de visió i d'objectius clars, no han aconseguit sobreviure en acabar els seus cicles de finançament.

Es va afirmar que no hi ha polítiques adequades per a les xarxes en general, però sí que hi ha bons exemples a escala local en alguns països, com Finlàndia. Les intervencions de la sessió van fer diverses propostes per millorar la producció de polítiques, cadascuna en funció de la motivació principal de la xarxa. Entre els elements comuns que cal subratllar hi ha la transparència de la informació, el finançament, la protecció de la diversitat cultural i la millora de les pràctiques de gestió en el sector artístic. Es va considerar que les xarxes poden ser l'instrument perquè els artistes influeixin en el disseny de polítiques culturals.

Al llarg de la sessió es van fer referències a la importància dels drets culturals en termes d'accés i de participació democràtica, i a la influència de diversos agents en el disseny de polítiques tant nacionals com transnacionals. En aquest sentit, es va destacar la importància dels indicadors com a principals instruments de selecció, informació i avaluació. L'elaboració d'aquests indicadors és especialment important en el treball de conscienciació i sensibilització.

Dijous 26 d'agost

SESSIÓ PLENÀRIA: Drets culturals en perspectiva

La sessió plenària del dijous va ser dedicada a una de les dues línies principals de treball del Diàleg, els drets culturals. La va presidir **Juan Enrique Vega**, representant especial de l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans al Fòrum 2004, i va comptar amb quatre contribucions o perspectives sobre la qüestió dels drets culturals.

Stephen Marks, de la Universitat de Harvard, va obrir la sessió amb una intervenció que va analitzar el lloc de la cultura i dels drets culturals en el marc dels drets humans. Va afirmar que els drets culturals no són nous, sinó que són i sempre han estat una part integral i fundacional del règim de drets humans. Per aquest motiu va dissecar la interrelació i la interdependència dels drets culturals amb altres drets col·lectius i individuals, i va esmentar sis dimensions específiques dels drets culturals. Entre elles hi ha, per exemple, la identitat cultural i la diversitat, la conservació i la protecció dels béns culturals, la cooperació cultural, etc.

Al mateix temps, el doctor Marks va posar l'accent en el fet que els drets i les pràctiques culturals no es poden invocar per infringir els drets humans, que en cas de conflicte han de tenir precedència. Es va referir a les obligacions dels Estats de respectar i assegurar els drets culturals i prevenir i lluitar contra la seva violació. També va esmentar la necessitat de protegir els creadors, els intèrprets i els transmissors de la cultura. A més, va abordar l'obligació dels agents no estatals —organitzacions internacionals d'una banda, societat civil de l'altra— de promoure'n l'aplicació i fer un seguiment de la implementació dels instruments internacionals rellevants. Va destacar que el sector privat hi ha de jugar un paper propi i té una obligació amb relació als drets culturals.

A continuació, **Yvonne Donders**, de la Divisió de Drets Humans de la UNESCO, va parlar més específicament de la qüestió de la identitat cultural i els drets humans. Va afirmar que la identitat cultural, malgrat ser una qüestió difícil de precisar i definir, és a l'essència dels drets humans, perquè és de fet un aspecte vital de la dignitat humana. Va considerar que actualment cap instrument internacional legalment vinculant —una convenció, per exemple— tracta específicament el dret a una identitat cultural, i va plantejar la qüestió de si caldria elaborar cap instrument d'aquest tipus. Va analitzar una sèrie de declaracions i recomanacions ja existents i que cobreixen certs aspectes de la identitat cultural, i va concloure que en lloc d'elaborar nous instruments s'haurien de desenvolupar, aplicar i implementar els instruments jurídics ja existents.

Després de la pausa, **Miloon Kothari**, relator especial de les Nacions Unides sobre habitatge adequat, es va centrar en l'habitatge com a dret humà específic amb dimensions culturals molt paleses. Entre aquestes dimensions hi ha per exemple els tipus de material de construcció utilitzats, l'adequació cultural o els processos de presa de decisions participativa utilitzats. Els drets a l'habitatge tenen relació amb altres drets, com el dret a la propietat, a l'herència, els drets de la dona, el dret a la participació i a l'expressió pròpia, que alhora tenen dimensions culturals molt clares.

El senyor Kothari va insistir que malgrat les dificultats d'implementació i eficàcia, els instruments jurídics tenen una gran importància, ja que són eines útils per contrarestar amenaces concretes, per trobar solucions a problemes específics, discutir estructures de poder i ajudar a centrar-se en els sectors més vulnerables de la societat. Les principals obligacions dels diversos agents en aquest sentit són, per ell, la implementació i el desenvolupament de la legislació existent, per arribar a un consens global sobre drets humans i la seva indivisibilitat. D'altra banda, va destacar que per protegir les cultures cal protegir les persones, i que moltes necessitats bàsiques com l'aigua i l'habitatge adequat s'haurien de tractar com un bé cultural i social.

L'última intervenció de la sessió va córrer a càrrec de **Nawal El Saadawi**, reconeguda escriptora i metgessa, i presidenta de l'Arab Women's Solidarity Association. El fil argumental de la seva presentació es va centrar en les diverses formes en què s'empra el llenguatge com a forma de demarcació cultural, especialment per part dels Estats i els agents estatals més poderosos. Va reclamar el dret a resistir-s'hi, és a dir, que la identitat cultural pròpia no vingui imposada des de l'exterior.

Especialment, va abordar la forma en què les cultures i els països àrabs són representats i definits en els mitjans de comunicació i la política occidentals. Va examinar aquestes representacions i usos terminològics en diversos contextos, i els va connectar amb les relacions contemporànies de poder entre Estats, i va reclamar que es connectessin activament la dissidència i la creativitat per mostrar aquestes relacions de poder i els mecanismes polítics que hi operen al darrere. Finalment, va fer una crida a «desvetllar les ments» i a resistir-se a la ignorància dels nostres entorns.

En el debat que va seguir, es van destacar tres punts decisius per a una millor definició dels drets culturals i per a la seva utilitat futura. Van ser els següents:

- La qüestió dels drets no es pot separar de la qüestió del poder; i els deures i accions a escala internacional, nacional i de la societat civil cal examinar-los curosament a la llum d'això.
- Igualment, i amb relació a això anterior, el paper del mercat ha de ser analitzat i observat pel que fa als drets culturals.
- En tercer lloc, es va afirmar que fins i tot quan un Estat ratifica un instrument jurídic internacional, això no sempre significa que hi hagi un veritable compromís

per part de l'Estat d'implementar o aplicar aquests principis. És necessari fer un seguiment i assegurar la implementació real de les convencions.

Tallers simultanis

A la sessió de tarda es van celebrar quatre tallers sobre diversos aspectes relacionats amb els objectius del Diàleg i les seves dues principals línies de treball: els drets culturals i el desenvolupament humà.

Minories

El taller sobre Minories va ser organitzat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI) i va incloure diverses anàlisis, des de la perspectiva de les comunitats locals fins al tractament de les minories ètniques, nacionals i culturals en el dret constitucional i en el marc jurídic de diversos països. En considerar que el títol de la sessió era enganyós, diverses intervencions van destacar la necessitat de concebre les minories ètniques indígenes no com a «minories» per si mateixes, sinó com a elements integrals d'una determinada societat. Una part crucial d'aquest impuls, es va dir, era reconèixer el pluralisme cultural existent dins dels estats i reconèixer els seus drets culturals, socials i polítics específics.

En aquest sentit, es va fer un esment especial als ayllus de Bolívia i a l'agenda elaborada el 2002 per sol·licitar al govern d'aquest país el reconeixement del territori dels pobles indígenes i la convocatòria d'una assemblea constituent que inclogués els drets de totes les persones i creés polítiques culturals indígenes. També es van destacar els moviments indígenes de l'Argentina en favor de les reformes legals i constitucionals. Un altre element important, van afirmar alguns participants, és el seguiment de la implementació de les normes i les regulacions internacionals i de les legislacions nacionals de protecció de les minories i la seva representació en els sistemes polític i jurídic.

Els assistents a la sessió van assenyalar els aspectes negatius de la minorització dels pobles indígenes, en considerar que condueix a la falta de respecte i de dignitat. Van ser molt reconeguts els esforços fets en la legislació nacional i internacional, així com les organitzacions dedicades a tractar amb els pobles indígenes, però a la pràctica es constatava com s'impedeix la participació dels pobles indígenes en la formació de polítiques públiques, incloent-hi les que afecten qüestions indígenes. Els participants van recordar que els pobles indígenes gaudeixen de molts dels assoliments de la societat moderna, però que han rebutjat la destrucció de l'entorn natural, l'acumulació de riquesa i el sistema de classes socials.

Igualment, es van tractar diverses iniciatives en curs per dissenyar i implementar polítiques adequades. Se centren, entre d'altres, en el reconeixement i l'ús de les llengües minoritàries, l'establiment d'institucions específiques d'observació i la recollida de dades estadístiques i indicadors. Uns altres temes prioritaris van ser la devolució de la terra a les comunitats indígenes i el suport a l'educació descentralitzada.

Accés i participació

El segon taller de la tarda tenia com a tema l'accés i la participació, i va ser coordinat pel Middle East Centre for Culture and Development (MECCAD). La sessió va reunir perspectives de l'Orient Mitjà, Àsia, Amèrica Llatina i Europa, que van coincidir a afirmar que la participació pot ser el principal impuls de la cultura i el desenvolupament, tal com s'expressa entre d'altres en el dret a participar en la vida cultural. Tant la crisi de l'Estat nació clàssic com el paper canviant del mercat requereixen que la societat civil adopti papers i responsabilitats en l'organització de la vida cultural que fins ara s'havien delegat primordialment a l'Estat. Es va esmentar específicament l'impacte de la globalització en el desenvolupament humà i es va destacar l'aproximació cultural al desenvolupament humà com l'eina més adequada per assegurar la sostenibilitat en aquest sector.

Amb relació a l'accés, la participació i el desenvolupament cultural, es podrien establir indicadors relacionats amb l'aparició de noves expressions culturals, indicació del lloc de producció i implicació del públic en general mitjançant accions participatives.

Es van destacar especialment els aspectes territorials del desenvolupament cultural, que han de contribuir a l'elaboració de projectes justos i integrats. Com a bones pràctiques, es van presentar dos projectes llatinoamericans: una xarxa argentina construïda per la comunitat per fomentar la cultura mitjançant tallers, organitzacions comunitàries, festivals públics i programes de ràdio, entre d'altres; i un programa participatiu de Mèxic gestionat pels consells locals.

Diversitat

El taller sobre Diversitat, coorganitzat per la Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural (INCD), també va abordar la qüestió del desenvolupament cultural local i la diversitat. Es va afirmar que l'aspecte a partir del qual es pot establir una relació entre la diversitat cultural, els drets culturals i el desenvolupament humà és la promoció de les cultures locals. La creativitat local i les indústries creatives poden ser una força per contrarestar determinats aspectes d'un món creixentment globalitzat. Per garantir aquests avanços, és necessari, d'una banda, que les xarxes i la societat civil promoguin

l'adopció d'acords internacionals per a la protecció de la diversitat cultural, i de l'altra, que s'aprovi legislació estatal a favor de les cultures locals.

Els dos aspectes de la diversitat que cal tenir en compte, segons els coordinadors de la sessió, són la diversitat entre països i la diversitat dins de les societats, entre la majoria i la minoria que no té accés a la cultura. El coordinador d'INCD va reconèixer que existeix una tendència a l'estandardització més que a la diversitat cultural i que els governs haurien d'aplicar polítiques per protegir la cultura nacional mitjançant subsidis als artistes, la regulació de continguts i el control de monopolis. L'any 2003, INCD va aprovar una declaració per animar els governs a treballar per a la protecció i la conservació de les llengües, el respecte de la cultura i la no-transformació de la cultura en una mercaderia.

Quant als indicadors culturals, es va reconèixer que el fet que els indicadors es refereixin principalment al benestar econòmic és un problema cultural. Els participants també van reconèixer la importància de respectar i comprendre la cultura i que els programes de desenvolupament prenguin en consideració les persones i els seus problemes i identifiquin els factors que s'hi poden adaptar, perquè en general aquests programes no consideren els problemes de les persones. Es va subratllar igualment que en algunes societats es restringeix l'accés a la informació, i les persones no coneixen ni comprenen el funcionament de les seves societats, i es va remarcar que els aspectes culturals continuen sent un factor impulsor a molts països.

Entre les bones pràctiques presentades en aquesta sessió, hi havia la introducció de sistemes de quota per als mitjans de comunicació —a fi que donin suport a produccions nacionals o regionals i en fomentin el desenvolupament— o de beneficis fiscals a la inversió en produccions culturals. La major part d'aportacions van considerar que, per garantir la diversitat cultural, cal educar i fomentar un consum cultural crític i responsable, per exemple de la producció cultural local, en lloc de prohibir el consum de productes globals.

Desenvolupament local i urbà

Organitzat per l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona (ICUB), el taller sobre Desenvolupament local i urbà també va comptar amb aportacions procedents de Gàmbia i Alemanya. El taller va desenvolupar tres aspectes clau:

1. La qüestió de la inclusió social, amb un accent en particular en els moviments migratoris contemporanis i la necessitat de concebre'ls com una oportunitat més que no pas com un problema.
2. La regeneració urbana o, en altres termes, la qüestió de què hauria de ser conservat i què hauria de ser substituït per noves construccions; i la relació entre espai públic, identitat i territori.

3. La descentralització i els aspectes que l'acompanyen: devolució de competències i la seva relació amb els drets culturals.

L'Agenda 21 de la Cultura va ser presentada al principi de la sessió. Aquest document va ser aprovat el maig de 2004 per 300 autoritats locals com a pla d'orientació per al desenvolupament cultural a escala local. L'Agenda 21 de la Cultura pretén situar el desenvolupament local al cor del disseny de polítiques urbanes. L'Agenda havia de ser presentada en breu a UNESCO i a UN-HABITAT, i en faran un seguiment l'associació Ciutats i Governos Locals Units i les xarxes EUROCIITIES i MERCOCIUDADES.

Els exemples presentats van mostrar que en el context africà la descolonització ha situat el concepte de cultura en primer terme del disseny de polítiques urbanes i locals, a causa de la problemàtica influència de les cultures colonials a les comunitats, i especialment en termes de la relació entre una cultura «oficial» i les cultures locals.

Divendres 27 d'agost

SESSIÓ PLENÀRIA: Cultura i qualitat de vida. Quins són els paràmetres?

L'última sessió plenària del Diàleg va ser presidida per **Colin Mercer**, de l'organització Cultural Capital Ltd, amb seu al Regne Unit.

La taula rodona es va iniciar amb una presentació a càrrec del professor colombià **Jesús Martín Barbero**, que va remarcar la importància que com a individus siguem reconeguts pel que som, i va destacar que totes les persones tenen la necessitat de treballar, produir i crear. En la seva opinió, aquests principis bàsics per a una bona qualitat de vida es veuen actualment amenaçats de manera constant a gran part del món (Amèrica Llatina, Àsia i Àfrica), a causa de la imposició de valors mercantils.

El professor Martín Barbero va reclamar una nova ciutadania cultural al món, ja que la cultura és clau per determinar que els ciutadans se sentin inclosos o exclosos pel sistema. I aquesta ciutadania, va insistir, ha de prendre en consideració la diferència. La joventut té una funció essencial en relació amb la societat, la invenció de nous llenguatges artístics i l'evolució social i cultural. En últim terme, la clau per a la qualitat de vida d'una societat resideix en la pluralitat dels seus actors culturals. Actualment, tot grup cultural vol gestionar la seva pròpia cultura, i ha de sorgir una nova institucionalitat per fomentar la implicació de les persones en la gestió de les seves identitats.

A continuació, **Mércia Brito**, de l'associació brasilera Nós do Cinema, va parlar de l'experiència d'haver crescut a les faveles i haver participat en l'equip de producció de la pel·lícula *Ciudad de Dios*. Va assenyalar que els habitants de les faveles acostumen a tenir mala reputació, i es percep negativament la seva identitat tant en el mateix entorn com a l'exterior. La producció d'aquesta pel·lícula de gran èxit ha afectat aquest cicle i ha permès un fenomen de recuperació cultural: la població local comença a sentir-se orgullosa de pertànyer a la comunitat, a valorar la seva història i a expressar les seves inquietuds.

Va indicar també que fins i tot si el resultat final d'altres produccions cinematogràfiques no té el mateix èxit, això és menys important que el procés creatiu: és mitjançant aquest procés que es construeix la identitat. La voluntat de canviar la percepció i l'actitud del món envers la seva realitat existeix, començant per la producció d'aquestes pel·lícules.

En la seva intervenció, **Alioune Sall** va presentar el document elaborat a Moçambic pel Grup de Treball sobre Indicadors Culturals del Desenvolupament Humà a l'Àfrica unes setmanes abans del Diàleg. Va destacar la gran importància del document, titulat *Indicadors culturals del desenvolupament humà: cap a una perspectiva africana*, que identifica una sèrie de possibles indicadors de mesurament. Com a àrees prioritàries per a la perspectiva africana es van identificar les següents: governança (pluralisme jurídic i polític), equitat de recursos, accés i distribució, llibertats culturals, creativitat i empresa cultural, generació i gestió del coneixement i altres temes transversals: capaciació, gènere i VIH-SIDA.

Entre altres qüestions, va apuntar que a l'Àfrica les identitats i els aspectes polítics estan molt relacionats, fet que contribueix al sorgiment de conflictes. De la mateixa manera, va considerar que les identitats basades en el mercat marginen l'Àfrica, ja que el continent no participa tan activament en el mercat mundial. També va reclamar igualtat entre nacions i una cooperació més àmplia —tant al continent africà i la diàspora com a la resta del món— com a forma de viure en el futur. Per aquest motiu, no es pot reflexionar sobre els drets culturals i el desenvolupament humà a escala global sense tenir en compte aquestes especificitats culturals i polítiques. Per concloure, va argumentar que la pobresa continua sent la principal amenaça per a la diversitat cultural. Lluitar contra la pobresa és indispensable per preservar la diversitat cultural: el mercat no hauria de fer cenyir la societat a les seves regles.

El torn següent va correspondre a **Sydney Bartley**, director de Cultura del Ministeri d'Educació, Joventut i Cultura de Jamaica, la intervenció del qual es va obrir amb una pregunta sobre el significat del terme «qualitat de vida»: segons la seva opinió, depèn de les expectatives de cadascú, i en ella importen especialment les qüestions quotidianes.

En segon lloc, va indicar que la identitat cultural no correspon a la identitat nacional, ja que aquesta tendeix a amagar i a subsumir altres realitats, per exemple, els grups immigrants. La forma d'arribar a l'anomenada qualitat de vida és l'educació, però una educació sense prejudicis, sense situar la cultura pròpia per sobre de les altres i sense amagar els aspectes «no desitjats» de la Història. Va recordar que la multiculturalitat forma part de cadascú i que construir una societat significa crear un espai on cada persona importa.

Va destacar que el llenguatge és un aspecte important de la cultura, però va advertir que també pot ser un instrument de discriminació de les anomenades «cultures minoritàries». Finalment, va cridar l'atenció sobre els perills per a la cultura que poden suposar alguns mitjans i formes de comunicació, en distorsionar la realitat o utilitzar un llenguatge poc adequat o equívoc.

En últim terme, **Liu Thai Ker**, de l'Arts Council de Singapur, es va centrar en l'estudi de cas d'aquest Estat i les dificultats trobades en intentar gestionar la diversitat cultural provocada pel ràpid creixement de la ciutat en totes les àrees en els últims anys. El fort creixement del país n'ha desnaturalitzat la cultura en certa manera. El desenvolupament d'un país i l'articulació de les seves identitats quan el canvi no és gradual requereix una consideració específica.

Aquest fenomen de creixement urbà i demogràfic accelerat exigeix que el disseny de polítiques per part de les autoritats tingui la clara voluntat de protegir la diversitat i plantar cara a l'homogeneïtzació. No s'hauria de predeterminar el valor i el significat d'una cultura. Així, és important que s'estableixin accions que reconeguin, respectin, protegeixin i garanteixin l'harmonia ètnica, cultural i religiosa dels habitants de totes les regions i territoris.

Sessió de cloenda

La sessió de cloenda es va obrir amb una presentació a càrrec d'**Annamari Laaksonen** de les principals conclusions inicials de l'estudi sobre drets culturals que la Fundació Interarts porta a terme actualment. Per comprendre millor les necessitats culturals de persones i comunitats, i les seves opinions sobre els drets culturals, es va elaborar un qüestionari, distribuït després a 4.500 organitzacions i persones de tot el món. La consulta combina qüestions referides explícitament a conceptes jurídics amb altres de més generals, que permeten la reflexió sobre temes més amplis de cultura i desenvolupament. L'objectiu del qüestionari és proporcionar una imatge més clara sobre la manera d'interpretar els drets, instruments i institucions culturals, i les seves conclusions haurien de servir per identificar temes per al desenvolupament dels drets culturals i saber com convertir les polítiques en un instrument de diàleg.

Segons les dades disponibles, més del 90% dels enquestats consideren que la globalització té un impacte en la vida cultural de les persones, i una gran majoria creu que hi ha una necessitat urgent de protegir els drets culturals. Quan es demanava identificar els principals elements que haurien de formar part de la definició de cultura, «la creativitat i l'expressió artístiques» són la resposta més comunament elegida pels entrevistats, seguida de «la manera en què la gent s'interpreta a si mateixa i a la seva manera de viure». També es demanava identificar els aspectes més importants dels drets culturals: en general els aspectes relatius a la «identitat col·lectiva» van ser preferits als d'«identitat individual», mentre que moltes respostes van seleccionar igualment l'educació, l'accés i la participació. La informació recollida fins al moment indicava la percepció generalitzada que els drets culturals pertanyen a totes les persones, en lloc de correspondre exclusivament a les minories ètniques i religioses o als artistes, i en general es reconeixia la seva naturalesa universal. A més dels drets culturals, el 80% dels enquestats pensaven que també hi ha deures o responsabilitats culturals. Les respostes a la pregunta relativa a quins podrien ser els instruments més eficaços per identificar i abordar les violacions de drets culturals en opinió dels enquestats van concedir aquesta funció en primer lloc a les Nacions Unides, al costat d'un instrument independent i encapçalat per la societat civil per fer un seguiment específic d'aquestes qüestions.

Es va convidar els participants que encara no ho haguessin fet a completar el qüestionari. La senyora Laaksonen va confiar que el Diàleg seria un pas més cap a una cooperació més àmplia entre molts agents actius en aquest terreny, que haurien d'enfortir la seva capacitat de treballar conjuntament, intercanviar informació i mantenir l'impuls assolit. També va explicar que Interarts acabava d'engegar un Portal d'Internet sobre Drets Culturals (www.culturalrights.org) en ocasió del Diàleg, i va convidar els participants a utilitzar-lo com a punt de trobada virtual per consultar i intercanviar informació.

L'aportació següent va anar a càrrec de **Robert Palmer**, assessor especial del Diàleg, a qui corresponia la difícil tasca de resumir les principals idees i els assoliments recollits al llarg del Diàleg. Va destacar que aquest esdeveniment havia acomplert els seus objectius inicials de proporcionar informació, compartir experiències i mobilitzar un sector fragmentat i divers. Això es va aconseguir congregant una àmplia mescla d'agents: malgrat que probablement hauria estat més senzill reunir un nombre reduït d'experts, els organitzadors van optar per permetre que tothom hi prengués part. L'ampli ventall de qüestions abordades al Diàleg va ser una de les seves forteses, com ho va ser el ric diàleg assolit en les sessions plenàries, en els tallers i en la resta de converses mantingudes.

Entre les principals idees recollides a les sessions hi havia la creença que el sector cultural s'havia de comprometre més en els principals reptes que afronta la Humanitat i

que havia arribat l'hora de crear una aliança global en l'àmbit de la cultura; això hauria d'anar acompanyat de la capacitat d'implicar més persones i organitzacions que no havien participat en el Diàleg, però que podien contribuir als temes que s'hi havien tractat.¹

No era senzill presentar de manera explícita les conclusions del Diàleg, ja que és difícil donar per acabat en cap moment un procés d'aquest tipus. Però, en qualsevol cas, es van suggerir alguns principis, en forma de valors i creences, d'elements relacionats amb la cultura i la societat, i de formes de procedir d'ara endavant. El senyor Palmer va esmentar explícitament la reunió de treball celebrada el dijous 26, en la qual diversos participants s'havien reunit per indicar la voluntat de continuar cooperant, i va suggerir algunes maneres de prosseguir el Diàleg mitjançant altres projectes. En la seva opinió, el Diàleg havia demostrat la necessitat i la voluntat de dur el procés molts passos endavant. Finalment, va detallar una sèrie d'esdeveniments previstos en els quals es podrien presentar les conclusions del Diàleg, amb l'esperança que organitzacions intergovernamentals, ONG, artistes, xarxes, organitzacions culturals i comunitats assumirien la responsabilitat de perseguir els principis acordats. Si cada persona encengués un foc en la foscor, tots els focs junts servirien per convertir la nit en dia. Mitjançant una cita final de Ben Okri, Palmer va recordar als participants que constantment neixen nous móns.

La taula rodona final va reunir representants de diverses organitzacions i institucions que havien prestat un suport actiu al Diàleg abans de la seva celebració o tenien la voluntat de participar en el procés de continuïtat.

En primer lloc, **Rosa Maria Carrasco**, presidenta de la Fundació Interarts, va destacar la rellevància de l'esdeveniment que s'acabava i va fer referència també a les dificultats que el projecte havia trobat inicialment per intentar convèncer altres institucions de la necessitat d'organitzar un Diàleg sobre drets culturals en el marc del Fòrum 2004. També va indicar la voluntat de la seva organització de prosseguir amb els esforços en l'àmbit de la informació, el coneixement i la cooperació cultural, per garantir la sostenibilitat de les idees recollides en el transcurs de l'esdeveniment.

François Nizery, en representació de la Comissió Europea, va celebrar el fet que en els afers internacionals es reconegués de manera creixent el lloc de la cultura, tal com demostrava el recent informe del PNUD. Amb tot, els debats sobre drets culturals no s'havien de centrar només en les minories, ja que la qüestió afecta totes les persones. A més dels habituals conceptes de «diversitat», «diàleg» i «desenvolupament», va esmentar també la importància del «desig» en els debats culturals. També faria falta que en els diàlegs hi participessin els sectors de conviccions irreconciliables. Va destacar que no s'hauria de situar la cultura en primer terme, atès que això significaria

¹ Els principals elements de la presentació de Robert Palmer conformen les idees centrals d'aquest mateix informe.

caure en el mateix error que actualment es criticava, sinó incloure la cultura en el llistat de valors. L'experiència de la Unió Europea podria proporcionar un exemple útil, en demostrar de manera creixent la seva voluntat de prendre en consideració la cultura en les polítiques interiors i exteriors. Però era important recordar que el disseny de polítiques culturals havia de ser més conscient de les necessitats culturals del públic.

El ponent següent va ser **Edgar Montiel**, que va destacar el paper de la UNESCO en el procés que havia conduït al Diàleg i en el mateix esdeveniment. Quant a les qüestions del debat, va apuntar que hi havia dos punts d'interès especial. D'una banda, el risc de formalitzar excessivament en el terreny de la cultura, ja que algunes formes culturals basades en hàbits i tradicions són difícils de mesurar amb indicadors estàndard. De l'altra, va considerar que feien falta nous paràmetres per abordar la cultura en l'agenda internacional, per poder valorar adequadament la contribució de la cultura a la qualitat de vida. El Diàleg havia suposat una molt bona oportunitat per analitzar aquestes qüestions.

Jaume Pagès, en representació del Fòrum Barcelona 2004, va admetre que podien haver existit dificultats quan es va llançar per primera vegada la idea del Diàleg, però seguidament va felicitar les entitats coorganitzadores. El Fòrum 2004 va manifestar la seva gran satisfacció amb els resultats del Diàleg i la seguretat que el seu llegat seria ben palès a Barcelona, Catalunya, Espanya, i fins i tot al món en general.

Finalment, la secretària d'Estat del govern espanyol **Leire Pajín** va esmentar la rellevància del debat sobre drets culturals en el context de la globalització i es va referir a la importància de la mobilització a escala global d'agents de la societat civil davant els reptes internacionals existents. L'Agència Espanyola de Cooperació Internacional volia publicar les actes del Diàleg. També seria important prosseguir la recerca, l'acció i el treball en xarxa, malgrat reconèixer les dificultats d'operar en l'àmbit dels drets culturals. L'AECI constata el creixent reconeixement de la cultura en el desenvolupament i la cooperació internacionals i tenia la intenció d'introduir aquesta dimensió en les seves relacions internacionals, promovent la diversitat cultural en els debats internacionals i proporcionant més recursos als projectes culturals en la cooperació al desenvolupament.

Com tots els ponents que l'havien precedit, va destacar l'excel·lent visió i la contribució del desaparegut Eduard Delgado, exdirector de la Fundació Interarts i originador del procés que havia conduït al Diàleg.

Per acabar, **Robert Palmer** va posar punt final al Diàleg, tot fent un agraïment a les institucions organitzadores i a les persones que havien participat en la gestió de l'esdeveniment.

PROGRAMA

Diàleg sobre Drets Culturals i Desenvolupament Humà

Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004

AECI- Fundació Interarts-Fòrum 2004-UNESCO

El Diàleg sobre Drets Culturals i Desenvolupament Humà té l'objectiu principal d'estimular la reflexió i el debat sobre la cultura i el desenvolupament al segle XXI.

Comprèn dues grans línies de treball. En primer lloc, pretén debatre la rellevància dels drets culturals, i especialment el Dret de Participar en la Vida Cultural, a la societat contemporània en general i el desenvolupament en particular. En segon lloc, vol treballar a favor de la contribució que la cultura fa al desenvolupament humà i trobar eines i indicadors per mesurar aquesta aportació.

La relació entre ambdós objectius és garantida pel fet que advocar pels drets culturals sense maneres adequades de mesurar-ne l'acompliment pot tenir pocs resultats pràctics, mentre que debatre sobre indicadors sense una referència sòlida als drets culturals suposaria perdre la qualitat intercultural que és exigible per un posicionament global en aquesta matèria.

El Diàleg incorpora tres característiques bàsiques:

- Una contribució a projectes i iniciatives existents sobre cultura i desenvolupament a tot el món, per tal de trobar sinergies i permetre que diverses aproximacions i perspectives sobre la cultura a la societat contemporània puguin coordinar-se.
- Una voluntat d'oferir resultats tangibles i duradors, mitjançant 1) una aproximació als indicadors culturals del desenvolupament i la definició d'altres eines d'avaluació; i 2) la identificació d'elements clau del Dret de Participar en la Vida Cultural.
- L'ambició de combinar reflexions teòriques i acadèmiques amb casos i implicacions pràctiques de la contribució de la cultura al desenvolupament, per tal de respondre de manera directa a les necessitats i interessos dels participants del Diàleg.

Objectius principals

- Debatre els possibles elements clau del Dret de Participar en la Vida Cultural, definit a l'Article 15 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals de les Nacions Unides.
- Identificar possibles indicadors per mesurar la contribució de la cultura al desenvolupament humà, que puguin ser útils tant a l'Índex de Desenvolupament Humà del PNUD com a d'altres processos de recerca i al disseny de polítiques.

- Desenvolupar un pla d'acció per la recerca, la informació i l'acció en cultura com a element essencial del desenvolupament, per garantir la continuïtat dels temes tractats al Diàleg i poder-se afegir a altres iniciatives civils, públiques i privades que situen la cultura al centre de les estratègies de desenvolupament.

Llengües de treball a les sessions plenàries: espanyol, català (passiu), francès, anglès

Llengües de treball als tallers: espanyol i anglès (excepte la sessió sobre Polítiques Culturals del 24 d'agost, que serà en anglès i francès)

Direcció del Diàleg: Fundació Interarts

Dedicat a la memòria d'Eduard Delgado (1949-2004), fundador de la Fundació Interarts

DIMARTS, 24 d'AGOST

09:30-12:30

Inauguració

Presidida per Robert Palmer, assessor especial del Diàleg

Discursos de benvinguda

- Alfons Martinell i Sempere, Ministeri d'Afers Estrangers i Cooperació / Agència Espanyola de Cooperació Internacional
- Katerina Stenou, Directora de la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg Intercultural, UNESCO
- Azza Karam, Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), Direcció Regional per als Estats Àrabs
- Juan Enrique Vega, Representant Especial de l'Oficina de l'Alt Comissionat dels Drets Humans (ONU) per al Fòrum 2004
- Ramon Cossials, Director, Fundació Interarts
- Jordi Portabella, Alcalde en funcions de Barcelona

- George Yudice, Director, Centre pels Estudis Llatinoamericans i Caribenys; Director, Projecte de Investigació per Polítiques Culturals; Professor d'Estudis Americans. Universitat de Nova York.

Pausa

Sessió Plenària: "Cultura, desenvolupament humà, drets. La participació en la cultura com a clau per al desenvolupament humà"

- Sakiko Fukuda-Parr, Directora, Oficina de l'Índex sobre el Desenvolupament Humà, PNUD.

Intervenció artística - Pep Bou

Dinar

14:30 –18:30 Sessions paral·leles:

(pausa 16:00 – 16:30)

Memòria i Patrimoni (Coordinada pel Consell Internacional de Monuments i Indrets, ICOMOS)

- Dinu Bumbaru, Secretari General d'ICOMOS
- James K. Reap, Comitè Internacional d'ICOMOS
- Angeline S. Kamba, Presidenta del Patronat del Harare International Festival of the Arts (Hifa), Zimbabwe
- Woljcieh Kowalski, Polònia

Informe sobre Desenvolupament Humà 2004 (Coordinada pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, PNUD)
"Construint democràcies multiètniques" / "Els reptes de les societats multiculturals en el context de la globalització"

- Sakiko Fukuda-Parr, Directora, Oficina de l'Informe del Desenvolupament Humà, PNUD
- Azza Karam, PNUD - Direcció Regional per als Estats Àrabs
- Agustí Colomines, Director, Centre UNESCO de Catalunya
- Alioune Sall, coordinador regional d'African Futures
- Joy Moncrieffe, Overseas Development Institute Associate, Center for African Studies, Universitat de Cambridge
- Juan Enrique Vega, Representant Especial de l'Oficina de l'Alt Comissionat dels Drets Humans (ONU) per al Fòrum 2004

Creativitat (Coordinada per la Fundació Interarts)

- Colin Mercer, Cultural Capital Ltd., Regne Unit
- Ramon Cosials, Fundació Interarts, Barcelona
- Margaret Lai-Hung Shiu, Associació de la Reforma de l'Entorn Cultural, Taiwan
- Zeljka Kozul-Wright, Indústries Creatives i Desenvolupament – Experiències d'UNCTAD XI

Polítiques Culturals: Drets o Indicadors? (Coordinada per l'Institut Interdisciplinari d'Ètica i Drets Humans, IIEDH, Universitat de Friburg, Suïssa). *Sessió en anglès i francès*

- Patrice Meyer-Bisch, IIEDH, Friburg, Suïssa
- Raymond Weber, Luxemburg
- Corina Suteu, ECUMEST, Romania
- Valerie Liechti, IIEDH, Friburg, Suïssa

18:45

"Mishoni"

Projecció del documental d'Agustín Hatar, Tanzània (30') (*subtítols en anglès*)

20:00 – 21:00

141 preguntes per 141 nits amb Azza Karam

DIMECRES, 25 d' AGOST

9:00 –09:30

Resum i síntesi de les sessions del dia anterior

09:30-13:00

(pausa: 11:00 –11:30)

Sessió Plenària "Cultura i Desenvolupament. Experiències i perspectives". Presidïa per: Máté Kóvacks, Observatori de Polítiques Culturals en Àfrica

- Masayuki Sasaki, Universitat d'Osaka, Japó
- Lupwishi Mbuyamba, Observatori de Polítiques Culturals a Àfrica, Moçambic
- Johan Galtung, Professor d'Estudis de Pau, Director TRANSCEND: Xarxa per a la Pau i el Desenvolupament, Noruega
- Alinah Segobye, Universitat de Botswana
- Amareswar Galla, Australian National University i Observatori de la Cultura i el Desenvolupament a Àsia i el Pacífic

Dinar

14:30 –18:30

(Pausa 16:00 – 16:30)

Sessions paral·leles:

Turisme i Cultura (Coordinada per ATLAS, Associació d'Educació sobre Turisme i Lleure)

- Greg Richards, Investigador de la Fundació Interarts i director del programa d'investigació sobre turisme cultural d'ATLAS
- Michael Hall, Professor, Universitat d'Otago, Nova Zelanda i expert en turisme internacional, cultura i patrimoni
- Florence Ian, Membre de la Junta Mundial d'ATLAS, Xina

Llengües (Coordinada per EUROLANG)

- Davyth Hicks, EUROLANG
- Robert Dunbar, Universitat de Glasgow, Escòcia / Canadà
- Rafael Rodríguez-Ponga, Espanya
- Paula Kasares, Professora de la Universitat Pública de Navarra
- Miquel Pueyo-Paris, Director de Planificació Lingüística, Generalitat de Catalunya

Cultura, Inclusió Social i Societat Civil (Coordinada per Arte Sem Fronteiras)

- Mónica Allende Serra, Presidenta, Arte Sem Fronteiras, Brasil

Drets culturals i diversitat

- Saúl Sosnowski, Professor de Literatura i Cultura Llatinoamericana i Director del Centre d'Estudis Llatinoamericans de la Universitat de Maryland, College Park, EUA

Cultura i la ciutat sostenible

- Teixeira Coelho, Professor i Coordinador de l'Observatori de Politiques Culturals, Universitat de Sao Paulo, Brasil

Una cultura per a la pau

- Nicolas Shumway, Tomás Rivera Regents Professor de Literatura Hispanoamericana, Universitat d'Austin, Texas, EUA

Xarxes d'art i cultura (Coordinada pel Fòrum Europeu per les Arts i el Patrimoni, EFAH)

- Alessandro Stillo, Secretari General de la Associació Internacional per al Biennal d'Artistes Joves, Torí; i membre del board d'EFAH
- Eduardo Balán, Xarxa d'Art i Canvi Social, AVINA, Argentina
- Risto Ruohonen, Federació Internacional de Consells de les Arts Agències Culturals (IFACCA), Finlàndia

Educació i cultura (Coordinada per la Lliga Europea d'Instituts Artístics, ELIA)

- Jeremy Diggle, professor de la Universitat de Plymouth, Anglaterra, i membre del board d'ELIA
- Graham Jeffery, NewVic, Londres, Regne Unit
- Rachel Fell, Pathways into Creativity, NewVic, Regne Unit
- Marcos Antonio Cândido Carvalho, Assessor Pedagògic de la Coordinació de Arteducació, Projecte Axé / AVINA, Brasil
- Ismael Ràfols, Coordinador de la xarxa de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, Barcelona
- Maria Ángeles Cabeza, Centre de Documentació de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, Barcelona

18:45

***Making off* del documental "El diari de Tom"**

- Jordi Barrachina, Barcelona (*subtítols en castellà*)

20:00 – 21:00 **141 preguntes per 141 nits amb Alioune Sall**

DIJOUS, 26 d'AGOST

9:00 –09:30 **Resum i síntesi de les sessions del dia anterior**

09:30 -13:00 **Sessió Plenària “Drets Culturals en perspectiva”**

(pausa: 11:00 –11:30) **Presidida per Juan Enrique Vega, Representant Especial al Fòrum 2004 de l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans**

- Stephen Marks, Universitat de Harvard, EUA
- Nawal El Saadawi, escriptora i metge, presidenta de la Associació Solidaritat de les Dones Àrabs, Egipte
- Miloon Kothari, Relator Especial sobre l'Habitatge Adequat de les Nacions Unides, Índia
- Yvonne Donders, Divisió de Drets Humans, UNESCO

Dinar

14:30 –18:30 **Sessions paral·leles:**

(Pausa 16:00 – 16:30)

Diversitat (Coordinada per la Xarxa Internacional per la Diversitat Cultural, INCD)

- Garry Neil, Coordinador, INCD, Canadà
- Leonardo Brant, Pensarte, Brasil
- Augustín Hatar, Departament de Belles Arts, Universitat de Dar Es Salaam, Tanzània

Minories (AECI / Fondo Indígena)

- Jesús Prieto de Pedro, professor de dret administratiu, Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), Espanya
- Humberto Mancilla, advocat i director de cinema, Bolívia
- Viviana Arrocha Vásquez, representing Association of Native Indians in Argentina
- Giselle Pérez García

Accés i Participació (Coordinada pel Centre de l'Orient Mitjà per la Cultura i el Desenvolupament, MECCAD)

- Iman Al-Hindawi, Directora Executiva, MECCAD, Jordània

- Sultan Muhammad Razzak, Director Executiu, Fòrum per la Cultura i el Desenvolupament Humà, Bangladesh
- Ivonne Cruz, Doctorant, Universitat Politècnica de Catalunya, Barcelona
- José Antonio Mac Gregor, Consell Nacional per la Cultura i les Arts (CONACULTA), Mèxic

Desenvolupament Local i Urbà (Coordinada per l'Institut de Cultura de Barcelona, ICUB, Ajuntament de Barcelona)

- Oriol Balaguer, Director General, ICUB, Ajuntament de Barcelona
- Carles Giner, Director de Recerca, ICUB.
- Jordi Pascual, Investigador de Polítiques Culturals i Desenvolupament Urbà, Barcelona
- Burama Sagnia, Gàmbia / Senegal
- Rainer Blankenburg, RAW-Tempel e.v., Berlín, Alemanya

18:45 **"El anuncio de la restauración"** Projectió del documental d'Humberto Mancilla, Bolívia *(només en castellà)*

20:00 – 21:00 **141 preguntes per 141 nits amb Sydney Bartley**

DIVENDRES, 27 d'AGOST

9:00 –09:30 **Resum i síntesi de les sessions del dia anterior**

09:30 -13:00 **Sessió Plenària "Cultura i Qualitat de Vida: Quins són els paràmetres?"**

(pausa: 11:00 –11:30) **Presidida per: Colin Mercer, Cultural Capital Ltd, Regne Unit**

- Alioune Sall, Representant del Task Force d'Experts sobre Indicadors Culturals pel Desenvolupament Humà a Àfrica i coordinador d'African Futures, Sud-Africa
- Sydney Bartley, Ministeri de Cultura, Jamaica
- Jesús Martín Barbero, Professor, Colòmbia
- Mércia Brito, Nós do Cinema, Brasil
- Liu Thai Ker, Consell de les Arts de Singapur

14:30 **Sessió Plenària final**

Presentació dels resultats de l'estudi sobre Drets Culturals

- Annamari Laaksonen, Fundació Interarts
- Informe del Diàleg
- Robert Palmer

15:30

Cloenda

- Rosa Maria Carrasco, Fundació Interarts
- Jaume Pagès, Conseller Delegat, Fòrum Universal de les Cultures
- Edgar Montiel, UNESCO
- François Nizery, Oficina de Cooperació Europe Aid de la Comissió Europea
- Leire Pajín, Secretària d'Estat de Cooperació Internacional, i Presidenta de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional, Espanya

Durant el Diàleg, l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional organitza en el CCIB una exposició de cartells d'il·lustradors espanyols i iberoamericans sobre els Drets Culturals:

Culture(s) – alternatives, diversitat, drets

Organitzat per la **Fundació Interarts, UNESCO, Agència Espanyola de Cooperació Internacional** i el **Fòrum Barcelona 2004**

Coordinadora: Annamari Laaksonen, Fundació Interarts
alaaksonen@interarts.net

Inscripcions: www.barcelona2004.org -> diàlegs -> paper d'educació i cultura en desenvolupament -> drets culturals i desenvolupament humà

o via:

https://events.viajesiberiacongresos.com/ei/getdemo.ei?id=37&s=_15M0SND4S

Entitats Col·laboradores:

Prince Claus Fund
For Culture and Development

Fundació Avina

Arte Sem Fronteiras

Pre-conferència especial: "Nous espais geoculturals en la mundialització"

DILLUNS, 23 d'AGOST

Aquesta conferència d'un dia de durada és una jornada annexa del Diàleg sobre Drets Culturals i Desenvolupament. Està íntegrament organitzada per l'Organització d'Estats Iberoamericans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (OEI), l'Organització Internacional de la Francofonia (OIF), la Comunitat de Països de Llengua Portuguesa (CPLP) i la Unió Llatina (UL).

Es tracta de la tercera trobada que té lloc en la línia de treball dels "Tres espais lingüístics" (francofonia, hispanofonia i lusofonia), en el marc de la cooperació entre les organitzacions internacionals representants d'aquests espais.

09:30 – 11:00

Sessió d'obertura

- Alfons Martinell i Sempere, Ministeri d'Afers Estrangers, Espanya
- Eugenio Bregolat, Ambaixador en missió especial pel Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004

Els tres espais lingüístics com a model d'articulació dels espais lingüístics i culturals al món

- Francisco Piñón, Secretari General de l'OEI
- Bernardino Osio, Secretari General de la Unió Llatina
- Abdou Diouf, Secretari General de l'OIF
- Mongi Bousnina, Director General d'ALECSO

Els reptes de la diversitat cultural

- Katerina Stenou, Directora de la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg Intercultural, UNESCO
- Rafael Rodríguez-Ponga, Espanya
- Fernando Gómez-Riesco, Espanya

11:00 – 11:30

Presentació del Fòrum Permanent sobre el Pluralisme

Al càrrec de membres del seu Comitè Científic

11:30 – 13:30

Pensar la mundialització cultural: els reptes geoculturals

- Jesús Martín Barbero, Colòmbia
- Joseph Pare, Burkina Faso

15:30 – 17:00

Construir el pluralisme culturals: actors, territoris i espais

- Joël Farchy, França
- Jesús Prieto de Pedro, Espanya
- Silvia Bálea, Romania

17:00 – 18:30

Governar la Mundialització: Excepció, diversitat, pluralisme

President-moderador: Pierre Calame, Fundació pel Progrés de l'Home

- Jean Tardiff, Canadà
- Renato Ortiz, Brasil
- Patrick Zelnik, França

18:30 – 19:00 Sessió de cloenda: Síntesi dels debats

20:00 - 21:00 141 preguntes per 141 nits amb Jesús Martín Barbero

LLISTA DE PONENTS I ARTISTES INVITATS

Olu Alake	Arts Council of England
Iman Al-Hindawi	Directora executiva, Middle East Center for Culture and Development
Silvia Mónica Allende Serra	Associação Arte Sem Fronteiras
Viviana Arrocha Vásquez	Agencia Hispanoamericana de Noticias
Oriol Balaguer	Director gerent de l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), Ajuntament de Barcelona
Eduardo Balán	Xarxa Avina de transformació social
Jordi Baltà	Interarts
Jordi Barrachina	Periodista i director de cinema
Sydney Bartley	Director de Cultura, Ministeri d'Educació, Joventut i Cultura, Jamaica
Rainer Blankenburg	RAW-Tempel e.v., Berlin
Leonardo Brant	Brant Associados, Brasil
Mércia Brito	Nós do Cinema, Brasil
Josep (Pep) Bou Gravi	Pep Bou Produccions
Dinu Bumbaru	Héritage Montreal / ICOMOS International
Maria Ángeles Cabeza	Associació Internacional de Ciutats Educadores
Marcos A Candido Carvalho	Assessor pedagògic d'Arteeducación, Proyecto AXE / Xarxa AVINA de transformació social
Ivonne Cruz	Càtedra UNESCO de Tecnologia, Desenvolupament Sostenible, Desequilibris i Canvi Global, Universitat Politècnica de Catalunya
José Teixeira Coelho	Professor de Polítiques Culturals i coordinador de l'Observatori de Polítiques Culturals de la Universitat de Sao Paulo
Agustí Colomines	Director, Centre UNESCO de Catalunya
Ramon Cosials	Director, Interarts
Jeremy Diggle	ELIA – European League of Institutes of the Arts
Yvonne Donders	Divisió de Drets Humans i Lluita contra la Discriminació, UNESCO
Robert Dunbar	Professor de Dret, The School of Law, Glasgow
Nawal El Saadawi	Escriptora, metge i presidenta de l'Arab Women's Solidarity Association
Rachel Fell	NewVic, Londres
Sakiko Fukuda-Parr	Directora, Oficina de l'Informe de Desenvolupament Humà, PNUD
Amareswar Galla	Director d'estudis sobre desenvolupament sostenible del patrimoni, Research School of Pacific and Asian Studies
Johan Galtung	Director i fundador, TRANSCEND: A Peace and Development Network
Carles Giner	Director de recerca, Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), Ajuntament de Barcelona
Michael Hall	Professor i director del Departament de Turisme, Otago University, Nova Zelanda

Augustin Hatar	Departament de Belles Arts y Arts Escèniques, University of Dar es Salaam, Tanzània
Davyth Hicks	Eurolang
Florence Ian	Institute For Tourism Studies (IFT), Macao
Graham Jeffery	NewVic, Londres
Angeline S. Kamba	Chair of Board of Trustees, Harare International Festival of the Arts, Zimbabwe
Azza Karam	Senior Research Advisor, Regional Bureau for the Arab States, PNUD
Paula Kasares	Universidad Pública de Navarra
Miloon Kothari	Relator especial de les Nacions Unids sobre habitatge adequat
Máté Kóvacs	Observatory of Cultural Policies in Africa
Zeljka Kozul-Wright	Economic Affairs Officer, Policy Analysis and Research Cluster, Special Programme for Least Developed Countries, UNCTAD
Annamari Laaksonen	Interarts
Thai Ker Liu	President, National Arts Council of Singapore
José Antonio Mac Gregor	Director de Capacitació Cultural, Consejo Nacional para la Cultura y las Artes (CONACULTA), Mèxic
Humberto Mancilla	Pukanawe – por el derecho a la comunicación, Bolívia
Stephen Marks	Professor de la Harvard School of Public Health i director del François-Xavier Bagnoud Center for Health and Human Rights, Harvard University
Jesús Martín Barbero	Professor de Ciències de la Comunicació, Colòmbia
Alfons Martinell	Director General de Relacions Culturals i Científiques, Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació, Agencia Española de Cooperación Internacional
Lupwishi Mbuyamba	Observatory of Cultural Policies in Africa
Margarita Méndez	Interarts
Colin Mercer	Cultural Capital Ltd, Regne Unit
Patrice Meyer-Bisch	Coordinador de l'Institut interdisciplinari d'éthique et des droits de l'homme, Université de Fribourg, Suïssa
Joy Moncrieffe	Research Officer, Overseas Development Institute, Londres; associada al Centre for African Studies, University of Cambridge
Edgar Montiel	Director del Departament de Cultura i Desenvolupament, UNESCO
Paul Nchoji Nwki	Director Executiu, African Population Advisory Council (APAC), Camerun / Kenya
Garry Neil	Coordinador, Xarxa Internacional per a la Diversitat Cultural / International Network for Cultural Diversity
François Nizery	Conseller d'afers culturals, Oficina de Cooperació EuropeAid, Comissió Europea
Zagba Oyorley	Director, Artsinterlink International, Londres
Robert Palmer	Assessor especial del Diàleg de Drets Culturals i Desenvolupament Humà
Jordi Pascual	Investigador sobre polítiques culturals urbanes i locals
Giselle Perez García	Subdirectora executiva U.E. – Agencia Hispanoamericana de Noticias

Miquel Pueyo Paris	Director de Planificació Lingüística, Generalitat de Catalunya
Jesús Prieto de Pedro	Càtedra Andrés Bello de Drets Culturals i professor de la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), Madrid
Ernest Querol Puig	Director, Institut de Sociolingüística de Catalunya, Generalitat de Catalunya
Ismael Ràfols	Associació Internacional de Ciutats Educadores
Sultan Muhammad Razzak	Director executiu, Forum for Culture and Human Development, Bangladesh
James K. Reap	President de l'International Committee on Legal, Administrative & Financial Issues d'ICOMOS
Rafael Rodríguez-Ponga	Diplomàtic i expert en lingüística
Greg Richards	Coordinador, Interarts / director del programa de recerca sobre turisme cultural d'ATLAS
Risto Ruohonen	Director de la División de Patrimoni Cultural y Arts del Ministeri d'Educació i assessor especial del govern de Finlàndia
Burama Sagnia	Expert en l'avaluació de projectes culturals en el desenvolupament, Gàmbia / Senegal
Alioune Sall	African Futures Institute / Institut des Futurs Africains
Masayuki Sasaki	Professor d'Economia Urbana i Cultural, Graduate School of Creative City, Universitat d'Osaka
Alinah Segobye	Professora d'Arqueologia de la University of Botswana i membre del Botswana National Cultural Council
Margaret Lai-Hung Shiu	Bamboo Curtain Studio
Nicolas Shumway	Tomás Rivera Regents Professor of Spanish American Literature, University of Austin, Texas, EUA
Saúl Sosnowski	Director de l'Oficina de Programes Internacionals, University of Maryland, EUA
Uta Staiger	Interarts
Katerina Stenou	Directora de la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg Intercultural, UNESCO
Alessandro Stillo	Secretari General de l'Association Internationale pour la Biennale des Jeunes Créateurs de l'Europe et de la Méditerranée (BJCEM) i membre del board del European Forum for the Arts and Heritage (EFAH)
Corina Suteu	Presidenta de l'associació ECUMEST, Romania / França
Luis Enrique Vega	Representant especial de l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans al Fòrum Barcelona 2004
Raymond Weber	Director de Lux-Development, Luxemburg
George Yúdice	Director del Center for Latin American & Caribbean Studies; director del Privatization of Culture Project for Research on Cultural Policy; Professor of American Studies, New York University